

Torsdagen den 25 mars

Kl. 14.00

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollen för den 17 innevarande månad.

§ 2 Meddelande ang. framflyttning av frågesvar

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Herr justitieministern Geijer, som enligt dagens föredragningslista skulle besvara fem enkla frågor, nämligen nr 131, 139, 147, 151 och 154, är förhindrad att lämna dessa svar vid dagens sammanträde.

§ 3 Om åtgärder för att sänka bostadskostnaden för egna hem och hyreshus för låginkomsttagare

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Wikners (s) i kammarens protokoll för den 16 mars intagna fråga, nr 132, och anförde:

Herr talman! Herr Wikner har frågat om jag kommer att vidtaga några åtgärder för att sänka bostadskostnaden för egna hem och hyreshus för dem som har låga inkomster.

Jag vill först framhålla att det sedan länge pågår arbete i olika former i syfte att pressa produktionskostnaderna inom byggandet, något som har stor betydelse för bostadskostnaderna både i nybyggda och, indirekt, även i äldre hus.

När det gäller speciella insatser för att sänka bostadskostnaderna för dem som har låga inkomster vill jag erinra om att förra årets riksdag hemställde om en översyn av bestämmelserna om bostadstillägg till barnfamiljer. Översynen skulle innefatta bl. a. en prövning av möjligheterna att utvidga bidragssystemet att gälla även låginkomstgrupper utan barn under 16 år.

Översynen görs av familjepolitiska kommittén i samråd med bl. a. den nyligen tillsatta boendestudien, som har till uppgift att uppmärksamma bl. a. frågor rörande den allmänna hyresnivån och möjligheterna för grupper med små ekonomiska resurser att skaffa sig en tillfredsställande bostad. Ytterligare åtgärder i det av herr Wikner angivna syftet får prövas på grundval av kommitténs överväganden.

Herr WIKNER (s)

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret. Jag

Torsdagen den

25 mars 1971

Om åtgärder för att sänka bostadskostnaden för egna hem och hyreshus för låginkomsttagare

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om gottgörelse till
facklig organisation
för utlagda kon-
fliktmedel*

hoppas att en ändring kommer till stånd. Det har meddelats att en länsbostadsnämnd varit tvingad att lagsöka cirka 175 låntagare som har eget hus därför att de inte har kunnat klara kostnaderna. Man säger att det beror på att byggnadskostnaderna stigit kraftigt de senaste åren. Samma nämnd säger att för att klara ett småhus måste man ha minst 40 000 kronor i årsinkomst. Det var väl ändå inte meningen med vår bostadspolitik att bygga för dem som har goda inkomster. Bostadstilläget räcker inte som tillskott för dem som har låga inkomster för att klara årskostnaderna för en hygglig bostad, om de bor i ett eget hus. Det är även svårigheter för dem som bor i hyreshus.

Många av låntagarna har beviljats räntelån, men trots detta har de inte kunnat klara förfallna kostnader. Det är många som hyr ut rum i sin lägenhet för att därigenom klara sina egna boendekostnader. Det innebär att familjen inte får det utrymme den behöver. Familjen blir därigenom lidande.

Det är framför allt låginkomsttagarna som blir lidande, och det är de som behöver en bättre bostad. De skall även ha möjligheter att välja om de vill bo i ett eget hus eller i ett hyreshus.

Vi står ju mitt uppe i jämlikhetsdebatten, och boendet är en del av denna. Vi måste kanske återinföra någon sorts bostadssubvention för att lösa låginkomsttagarnas bostadsproblem. Jag ställer den här frågan: Vad anser inrikesministern om detta?

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag refererade i mitt svar till att denna fråga på riksdagens önskemål har blivit föremål för utredning. Det finns alltså ingen anledning för mig att innan denna utredning föreligger göra något uttalande kring det spörsmål som herr Wikner ställde.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag får väl återigen betyga att jag faktiskt får tro på det lämnade svaret. Jag önskar själv uppriktigt att det skall bli en positiv lösning när utredningen lägger fram sitt förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om gottgörelse till facklig organisation för utlagda konfliktmedel

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Wijkmans* (m) i kammarens protokoll för den 17 mars intagna fråga, nr 140, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Herr *Wijkman* har frågat statsministern om han anser att facklig organisation, vilken under konflikt använt hopsparade medel för att hävda sina medlemmars intressen, bör kunna komma i åtnjutande av gottgörelse från staten för utlagda konfliktmedel i det fall staten sätter konfliktåtgärderna ur spel exempelvis genom lag om tjänsteplikt. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Jag har inte för avsikt att ta något initiativ till åtgärder för att bereda

facklig organisation ersättning i den situation som herr Wijkman åsyftar.

Nr 51

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om gottgörelse till
facklig organisation
för utlagda kon-
fliktmedel*

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Holmqvist för svaret på min fråga. Jag är tyvärr inte nöjd med svaret. Statsrådet har över huvud taget inte motiverat sitt ställningstagande, vilket jag finner utomordentligt märkligt.

Frågan är självfallet föranledd av den nyligen beslutade lagen om förnyad giltighet för vissa kollektivavtal.

De organisationer som för närvarande berörs av lagen har i fullt legala former använt sig av strejkvapnet. Arbetsgivarparterna har svarat med lockoutåtgärder och flertalet varslade konfliktåtgärder har varit föremål för behandling i stats- respektive kommuntjänstnämnderna. Parterna har i varje del respekterat de utslag som dessa nämnder kommit till beträffande konfliktåtgärds samhällsfarlighet. Nämnderna fann alltså icke anledning till erinran mot någon av de konfliktåtgärder som togs i bruk. Icke heller fann nämnderna det påkallat under konfliktens gång att ånyo pröva samhällsfarligheten. I 1965 års proposition spikades mycket klart hur man skulle förfara om samhällsfarlig konflikt var att vänta. Ett statsingripande skulle vara den absolut sista åtgärden.

SACO och SR handlade följaktligen i den tron att tvångsingripanden från statens sida var uteslutna – dessutom förstärkta i denna tro av åtskilliga statsrådsuttalanden veckorna innan tvångslagen aktualiserades. Det förefaller helt självklart att organisationerna aldrig hade gått ut i legala konfliktåtgärder om de hade kunnat förutse ett statsingripande i de här formerna.

När ingripandet kom framstår det dessutom som regeringens sätt att krångla sig ur den aviserade officerslockouten, vilken om den fått träda i kraft verkligen hade hotat vitala samhällsintressen. Man måste ju annars fråga sig varför tvångsingripandet kom precis dagen före officerslockouten. Regeringens eget konfliktvarsel upplevdes efter hand som så förhastat att man för att hindra en utestängning av landets officerare valde att sätta hela förhandlingsmaskineriet ur spel. Regeringen har genom åtgärden förändrat de allmänna förutsättningar på vilka förhandlingsrätten byggde. Man har tillfogat SACO och SR avsevärd skada.

Man kan, herr talman, med all rätt fråga sig vad de fackliga organisationerna i fortsättningen har att rätta sig efter. SACO och SR har använt hopsparade medel för att hävda sina medlemmars intressen – för SACO:s del har enligt uppgift 40 miljoner kronor lagts ut fram till tvångslagen. Det är mycket pengar!

Staten har genom tvångsingripandet satt konfliktåtgärderna ur spel, och den påtryckningseffekt som de var avsedda att utgöra på arbetsgivarparten har helt förlorat sin verkan.

Tvångslagen är ett faktum, herr talman. Berörda organisationer måste dock på något sätt kompenseras för den otvivelaktiga ekonomiska skada de lidit. Jag finner det för min del helt oacceptabelt att regeringen på sätt som skett förändrar spelregler under förhandlingarnas gång och sedan inte ens är beredd ta konsekvenserna av detta handlande och åtminstone ekonomiskt återställa berörda organisationer till det utgångsläge som

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om gottgörelse till
facklig organisation
för utlagda kon-
fliktmedel*

rådde före konflikten. Om man inte är beredd att göra detta har man inte bara — för att använda Yngve Perssons ord — tagit regeringen icke behagliga organisationer i örat utan rent av slagit dessa organisationer ekonomiskt knockout!

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Wijkman har tagit tillfället i akt att hålla ett anförande som kanske lämpligen kunde ha hållits när vi diskuterade införandet av den speciella lagstiftningen. Jag vill dock erinra om en sak som påpekades i den debatten och som jag antar att flertalet kammarledamöter observerade. Det erinrades från flera håll att när denna lagstiftning infördes 1965 uttalades det mycket klart att Kungl. Maj:t och riksdagen hade möjlighet att göra en självständig bedömning av samhällsskadligheten och att ingripa för att stoppa en konflikt. Herr Wijkman tycks inte ha observerat att det på den punkten förelåg enhällighet i bedömningen från alla partier.

Med den utgångspunkten förefaller det ju märkvärdigt att herr Wijkman tar upp frågan om ersättning i det här sammanhanget. Den frågan har ju, såvitt jag vet, inte varit på tal i något sammanhang när man haft att bedöma på vilka områden staten har skyldighet att ge ersättning åt medborgarna.

Jag kan därför inte uppfatta herr Wijkmans anförande som något annat än ett propagandainlägg i efterhand.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag är självfallet medveten om, statsrådet Holmqvist, att det enligt de tankegångar som 1965 års lag bygger på finns en möjlighet för samhället att ingripa. Jag har också framhållit i mitt första inlägg att den möjligheten alltid måste finnas. Men jag anser att de allmänna principer och tankegångar som 1965 års lag bygger på icke har tillämpats i det här fallet. Där spikades mycket klart att först skulle det upptas förhandlingar mellan parterna om man bedömde en konfliktåtgärd samhällsfarlig. Därefter skulle tjänstenämnderna ta upp saken, och om det icke ledde till resultat fanns alltså möjlighet för Kungl. Maj:t att ingripa.

För övrigt säger statsrådet Holmqvist att kravet på gottgörelse inte har framförts någonstans tidigare. I moderata samlingspartiets partimotion fanns ett resonemang om just den här frågan. Enligt mitt sätt att se har man förändrat förutsättningarna under konfliktens gång. Konfliktåtgärderna som SACO och SR i det här fallet använt sig av har ju prövats i stats- respektive kommuntjänstenämnden och icke befunnits samhällsfarliga. Dessutom gäller att tjänstenämnderna skall följa utvecklingen, och då finns ju all möjlighet för part i nämnden att ta upp frågan till förnyad prövning. Det har inte skett, men det hade avtalsverket mycket väl kunnat göra. Dessutom gjordes statsrådsuttalanden under hela konfliktens gång som tydde på att regeringen icke i det läget, innan man hade vidtagit alla andra förberedelser, skulle ingripa med en tvångslag.

Låt mig ta upp den här frågeställningen, herr talman, ur en delvis annan synvinkel. I förarbetena till 1965 års statstjänstemannalag talas om

*Om gottgörelse till
facklig organisation
för utlagda kon-
fliktmedel*

Kungl. Maj:ts rätt att tillgripa tvångslagstiftning till skydd för vitala samhällsintressen. I den proposition som framlades den 10 mars finns inte denna motivering med. I propositionen heter det i stället att regeringen skall kunna ingripa för så vitt väsentliga medborgarintressen hotas. Statsministern anförde i debatten den 11 mars att någon egentlig skillnad mellan begreppen icke föreligger. Han sade: "Man kan gott säga att detta lagförslag principiellt självfallet bygger på de tankegångar som låg till grund för 1965 års lagstiftning." Herr Fagerlund, också socialdemokrat, yttrade dock i samma debatt att begreppet medborgarintresse står i propositionen för att undvika att man skulle komma till ett annat ställningstagande än tjänstenämnderna.

Hur man än vrider på terminologin, herr talman, kvarstår ju huvudintrycket att "vitala samhällsintressen" bytts ut mot "väsentliga medborgarintressen" just för att undvika en diskussion i frågan huruvida tjänstenämnderna har varit kompetenta att bedöma konfliktåtgärderna eller ej.

Mot bakgrund av vad jag anfört i mitt tidigare inlägg står kritiken fast. Hur tror statsrådet att alla de medlemmar som tillhör organisationerna känner och upplever den ekonomiska uppoffring de gjort? Förutsättningarna för förhandlingsspelet har förändrats under konfliktens gång. SACO och SR har agerat efter förutsättningar som efter hand bytts ut. Det är ställt utom allt tvivel att man aldrig hade gått ut i dessa legala konfliktåtgärder, om tvångsingripandet hade kunnat förutses. Skall vi vara formella, finns alltså dessutom den terminologiska problematiken med i bilden som ytterligare ett argument för påståendet att staten under spelets gång radikalt förändrat förutsättningarna för den fria förhandlingsrätten.

Herr statsrådet kallade mitt förra anförande ett propagandainlägg. Jag delar inte den uppfattningen. Jag vidhåller och vill ännu en gång understryka att regeringens attityd till min frågeställning är principiellt förkastlig.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Wijkman har inte kunnat åberopa några som helst rättsliga grunder för det anspråk som han här ställer. Det är ganska betecknande att hans intresse enbart rör sig kring den grupp medborgare och deras förhållanden, som orsakade denna strejk. Jag hade mer kunnat förstå honom om han samtidigt hade frågat om samhället skulle ge ersättning åt de medborgare som alldeles oförskyllt som tredje man kommit att drabbas av dessa åtgärder. Det fanns i så fall minst lika stora eller ännu större skäl för att hävda att de egentligen borde hållas skadeslösa. Jag tycker i varje fall att det borde finnas minst lika stor anledning för herr Wijkman – om han inte var ute i ett speciellt syfte med sin fråga – att tänka igenom det hela och kanske då vidga sin frågeställning.

Jag konstaterar att någon rättslig grund för ett sådant här krav inte föreligger. En sådan åtgärd som herr Wijkman efterlyser har aldrig varit ifrågasatt, och då finns det ingen som helst anledning att man skulle vänta sig att med en sådan här fråga kunna vinna någon väsentlig

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. invandringen
av zigenare*

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Wijkman anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare anförande i denna debatt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. invandringen av zigenare

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara fru Rydings (vpk) i kammarens protokoll för den 19 mars intagna fråga, nr 152, och anförde:

Herr talman! Fru Ryding har frågat mig om anledningen till att fastställd kvot för invandring av zigenare till Sverige inte är utnyttjad sett mot bakgrunden av tillämnade utvisningar ur Sverige.

På regeringens förslag beslutade 1970 års riksdag att ställa medel till förfogande för en kollektiv överföring till Sverige av vissa socialt handikappade zigenare samt för deras mottagande och utbildning här i landet. Riksdagen godtog därvid departementschefens ståndpunkt att erfarenheterna fick läggas till grund för bedömningen av överföringens omfattning. I ett inledningsskede kunde 40–50 vuxna zigenare jämte deras barn vara ett lämpligt riktmärke.

Mot denna bakgrund är det inte riktigt att tala om att en kvot för invandringen av zigenare till Sverige har fastställts. I sammanhanget vill jag understryka att enskild invandring av zigenare, utöver denna kollektiva överföring, liksom hittills skall bedömas efter samma principer som gäller för övriga invandrare.

En särskild expertgrupp har på regeringens uppdrag kartlagt utbildnings- och levnadsförhållandena för de ca 400 utomnordiska zigenare som hittills sedan 1960 fått tillstånd att stanna i landet. Sedan hösten 1970 pågår en försöksverksamhet med en kombinerad praktisk-teoretisk anpassningsundervisning för ett antal vuxna inom denna grupp.

Planeringen av den kommande överföringen har emellertid av olika skäl kommit att ta längre tid än vad som kunnat förutses. Expertgruppen har emellertid forcerat sitt arbete och enligt vad jag erfarit kommer den att endera dagen lägga fram förslag bl. a. om en första uttagning och överföring av zigenare.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret på min enkla fråga. I gårdagens många tidningar kunde vi alla läsa mer eller mindre skakande skildringar om vad som hände i tisdags då 14 zigenare motades ut ur vårt land till slumförhållanden i Frankrike. Jag hinner här på dessa få minuter inte med någon historieskrivning över den bedrövliga handläggningen, men ett står klart: Dessa familjer skulle inte ha behövt utvisas ur landet.

Med stöd av bestämmelser som finns och med hjälp av de medel som vi anslagit och som det också talas om i svaret skulle de ha kunnat få

stanna i Sverige, om det inte olyckligtvis nära nog hade blivit en prestigefråga av detta ärende.

Regeringens försvar när zigenare tidigare förpassades till Frankrike var att de skulle få bra förhållanden där - bostäder, sjukvård osv. Men allt blev vid det gamla. Några sökte sig då i desperation tillbaka till Sverige. Men varför, statsrådet Holmqvist, fick dessa familjer inte stanna inom den ram som allmänt benämnes kvotpolitik - herr Holmqvist säger visserligen att det är felaktigt att tala om en kvot, utan man skall i stället tala om ett lämpligt riktmärke - av 40-50 vuxna zigenare i ett inledningsskede, såsom riksdagen fattade beslut om sommaren 1970? Nu är det bara några månader kvar på innevarande budgetår, och inte en enda zigenare har vi tagit emot under den tiden.

Det är alldeles riktigt att det är en styggelse att tala om kvotpolitik eller lämpligt riktmärke för just gruppen zigenare, men det hinner jag inte gå in på nu.

Gällande lagbestämmelser - och även svaret - talar om socialt handikappade. Dessa familjer var analfabeter, statslösa, icke yrkesutbildade och bostadslösa. Anser inte inrikesministern att de var socialt handikappade? Varför kunde man inte lämna uppehållstillstånd av humanitära skäl? Fanns det i detta fall inte några humanitära skäl, herr Holmqvist? Dessutom hade dessa familjer nära släktanknytning i Sverige. Varför tog man inte hänsyn till den regeln?

Det kunde finnas mycket mer att anföra. Jag tror att det skulle vara av stort värde för hela svenska folket om det kunde ges klart besked om hur överföringen av zigenare i realiteten skall ske och varför de nu aktuella familjerna motades bort. Man sade att de var välkomna tillbaka med arbetstillstånd och bostad. Men detta fick de inte efter sådan ansökan, ty Sverige sade sig vara ointresserat av att ta emot utbildad arbetskraft.

Det hela är mycket pinsamt, och det vore bra om statsrådet Holmqvist ville komplettera sitt svar. Kanske är det på tiden att erkänna misslyckandet och ompröva hela problemkomplexet. Är det, herr Holmqvist, ett förslag i den riktningen som kommer "endera dagen", som det talas om i slutet av svaret?

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Med det resonemang som fru Ryding för kan man naturligtvis om man så vill utgå från att alla zigenare är socialt handikappade. Det kan ligga åtskilligt i ett sådant påstående om man jämför dem med andra grupper. Då skulle man i och för sig ha anledning att ta emot alla och envar. Men det är naturligtvis inte så det är tänkt. I det förslag som regeringen presenterade för riksdagen var tanken att man skulle hjälpa de grupper zigenare som hade särskilt svårt - de mest nödlidande skulle komma i fråga för en aktion av detta slag.

Fru Ryding har kanske inte haft tillfälle att läsa protokollen så ingående, men jag har flera gånger i riksdagen svarat på liknande frågor. Jag har inte ändrat utgångspunkt när jag nu svarat fru Ryding.

Vi måste hålla isär dessa begrepp. En sak är att vi prövar ansökningarna från dem som själva spontant söker sig hit för att arbeta eller studera här, eller vilka motiv de nu kan ha, och bedömer vars och ens möjligheter

Nr 51

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. invandringen
av zigenare*

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. invandringen
av zigenare*

att få stanna i landet. Då finns det angivet under vilka förutsättningar man har att bevilja uppehållstillstånd.

En annan sak är den humanitärt motiverade intagningen av flyktingar i vårt land. Fru Ryding borde känna till hur den går till, ty den har pågått sedan mer än 10 år tillbaka. Tiotusentals människor har under den tiden fått en fristad i Sverige genom dessa hjälpaktioner. Men dessa människor har tagits ut i flyktingläger – det har varit människor som befunnit sig i en särskilt svår situation.

Nu gäller det alltså för expertgruppen att föreslå hur denna humanitärt motiverade uttagning och invandring av zigenare skall ske. Jag har talat om att det väntas ett förslag inom de närmaste dagarna. Fru Ryding får låta sig nöja med det beskedet tills vidare – sedan får vi se vad förslaget innebär.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Jag vet mycket väl att frågan har varit uppe flera gånger, men det beror nog på att den är så illa skött att det behövs en ändring. Och det där lämpliga riktmärket, som det i alla fall talas om i svaret, skulle väl inte bara vara en fin garnering utan också ha ett reellt innehåll. Enligt min uppfattning skulle det vara på tiden att man använde några av de 40–50 i dessa ömmande fall som det nu gäller, dvs. för de familjer som bortmotades i tisdags.

Herr Holmqvist sade också att jag får ge mig till tåls nu, för endera dagen kommer expertgruppen att lägga fram sitt förslag. Visst kan jag ge mig till tåls, men vore det inte bättre att myndigheterna hade gett sig till tåls och inte utvisat dessa familjer i tisdags, när man ändå visste att endera dagen kommer det en utredning? Man borde kunnat pröva deras situation efter de, som jag hoppas, mera positiva riktlinjer som denna expertgrupp skall lägga fram.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag tycker att fru Ryding skulle kunna se logiken i det här. Eljest skulle vilken utländsk medborgare som helst kunna komma till Sverige och säga: Jag lever i svår misär i mitt hemland. Jag ber att få åberopa det förhållandet att Sverige har en humanitärt motiverad invandring. Det sker en uttagning i flyktingläger, men eftersom man där inte har tagit ut så många i år som man gjorde i fjol så skall jag be att få stanna här, för jag avser att hjälpa till att fylla den här kvoten.

Så går det naturligtvis inte till, utan vi måste vidhålla att en zigenare måste behandlas utifrån samma förutsättningar som andra när han kommer hit, och därför finns det inte anledning att göra några undantag. Jag förstår inte fru Ryding på den punkten.

Kanske jag skall ytterligare understryka – jag har gjort det redan i frågesvaret – att det här att ordna ett ordentligt mottagande för dem som kommer hit, att ge dem en meningsfull utbildning med utsikter att de skall kunna inlemmas i det svenska samhället, är en väldigt svår uppgift. Det förslag som kommittén har lagt fram och den försöksverksamhet som man har satt i gång ser jag som något synnerligen värdefullt. Nu för man ju verkligen, i motsats till vad som har gällt utbildning av de

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. handläggningen
av framställningar
om uppehållstill-
stånd*

svenska zigenarna, också in utbildningsmoment som har med yrkeslivet att skaffa och som bör kunna leda till ökade förutsättningar att inpassa zigenarna i det svenska samhället med möjlighet för dem att genom arbete försörja sig och sina familjer. Men det är en ganska svår uppgift. Nu har man först förberett sättet för mottagandet och sedan kommer nästa moment, då vi får se till att programmet realiserar.

Herr förste vice talmannen anmälde att fru Ryding anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare anförande i denna debatt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. handläggningen av framställningar om uppehållstillstånd

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Oskarsons (m) i kammarens protokoll för den 19 mars intagna fråga, nr 155, och anförde:

Herr talman! Herr Oskarson har frågat mig om jag anser, att det i samband med handläggning av ansökan om uppehållstillstånd i Sverige företas en tillfredsställande kontroll av om det skäligen kan befaras att den sökande här i riket kan komma att bedriva brottslig verksamhet. Vidare har herr Oskarson frågat om jag anser att handläggningen sker med tillräcklig snabbhet och att de sökande – innan ställning tagits – står under erforderlig uppsikt.

Innan uppehållstillstånd ges prövas utlänningens personliga förhållanden, bl. a. hans förmåga och vilja att försörja sig ärligt och riskerna för att han kommer att bedriva brottslig verksamhet här. Prövningen grundas på en av polismyndigheten företagen utredning, vari ingår förhör med utlänningen om hans levnadsomständigheter och andra förhållanden som kan ha betydelse i sammanhanget. Möjligheterna att vid denna prövning få vetskap om vilka utlänningar som kommer hit med ett direkt eller eventuellt uppsåt att begå brott är självfallet begränsade. Denna brist synes å andra sidan knappast i nämnvärd utsträckning kunna botas genom ytterligare kontrollåtgärder, såvida inte dessa görs synnerligen rigorösa. En sådan ändring av kontrollen anser jag inte lämplig.

Den tid som i ärenden om uppehållstillstånd i allmänhet går åt för att göra de undersökningar som jag här har redovisat, 1–2 månader, anser jag kunna godtas, om man tar hänsyn till den för närvarande stora invandring som belastar både polisens och invandrarverkets personal hårt.

Direkta frihetsinskränkande åtgärder mot utlänning får vidtas endast som ett led i ett förfarande för utlänningens avlägsnande ur landet. Någon generell uppsikt över utlänningar, som söker uppehållstillstånd, med hänsyn till risken för att de skall begå brott utövas inte. Detsamma gäller viseringsfria utlänningar som vistas här under den uppehållstillståndsfria tremånaderstiden och nordbor som ju inte behöver uppehållstillstånd. En sådan kontroll anser jag inte heller befogad.

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. handläggningen
av framställningar
om uppehållstill-
stånd*

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret.

Vi tillämpar ju i vårt land en ganska hård invandrapolitik. Många hederliga, arbetsamma och på alla sätt utmärkta människor avvisas vid våra gränser eller tidigare, när de söker komma hit för att arbeta och tjäna sitt uppehälle. Ännu fler skulle säkerligen vilja komma hit, men de avstår från att försöka, väl medvetna om hur svårt det kan vara att få uppehålls- och arbetstillstånd.

Men vi har även andra grupper av invandrare. Vi har politiska flyktingar, som flyr undan politisk förföljelse och diktatur. Här har vi sedan gammalt en human och liberal politik, som det inte råder några delade meningar om. Vi har också en annan grupp, som tyvärr med åren har blivit allt talrikare, och det är de som flyr hit under *påstådd* politisk förföljelse, men där oftast orsaken är ett försök att komma ifrån obehagliga efterräkningar för den verksamhet de har bedrivit i det land de lämnar.

Tyvärr har vi tråkiga erfarenheter av flera av dessa människor. Det är svårt att få grepp om grupperna, men vi har dock en sådan som är väl känd och som har orsakat mycket bekymmer och många besvärligheter. Jag syftar då på de amerikanska desertörerna.

Enligt arbetsmarknadsstyrelsens rapport hade fram till den 9 december föregående år sammanlagt 578 amerikanska desertörer kommit till Sverige. Av dessa beräknas ungefär 400 fortfarande vara kvar i landet. Per den 30 oktober 1971 föreligger uppgifter på antal brott som blivit begångna av dessa, uppgifter på antal fall där förundersökning pågår, åtal har väckts och där dom har fallit. Och detta, herr statsråd, är verkligen en skrämmande läsning. Det är 66 narkotikabrott som har begåtts av 62 personer. Olaga vapeninnehav 4 fall, misshandel och grov misshandel 14, rån, medhjälp till rån och försök till rån 12, stöld, grov stöld och tillgrepp 37, bedrägeri 10, störande av allmän sammankomst 12. Detta var ett axplock ur katalogen. Sammanlagda antalet brott rör sig om 240 stycken, begångna av 153 personer av denna grupp, eller i procent uttryckt närmare 30 procent av samtliga hit till riket komna amerikanska desertörer.

Nu har vi, som jag sade tidigare, mycket rigorösa bestämmelser när det gäller avvisning av utlänningsmän som ankommit till Sverige. I utlänningslagen § 18:4 stadgas: "Utlänning, som ankommer till riket, må avvisas om han tidigare inom eller utom riket blivit dömd till frihetsstraff och det skäligen kan befaras att han kommer att här i riket eller i Danmark, Finland, Island eller Norge fortsätta brottslig verksamhet."

Det är inte bara den grupp som jag här berört och tagit som exempel utan även andra s. k. flyktingar som känner marken bränna under fötterna i det egna landet och söker sig annan uppehållsort. Och tyvärr har vi räkat ut för en hel del av dessa, som under utnyttjande av våra sociala förmåner inte bara fortsätter utan i många fall utökar sin brottsliga verksamhet här i landet. Vi har alldeles färska exempel på detta.

Det är ur två synpunkter jag finner denna ordning vara mycket allvarlig. För det första är det ur rättssäkerhets- och rättstrygghetssyn-

punkt för landets övriga invånare. För det andra är det risken för att det skapas en negativ inställning från allmänhetens sida mot utläningar över huvud taget, och det är kanske det mest allvarliga.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Det är egentligen mycket som talar för att man inte skulle vare sig det gäller zigenare, som vi diskuterade tidigare, eller en viss grupp av andra människor som kommit hit -- desertörer eller färgade eller vad det är -- bedöma dessa som grupp, utan man önskar att man skulle kunna bedöma varje individ för sig som en människa som kommer hit för att få en fristad. Men vi får ändå i diskussionen ta till sådana här försök att summera ibland.

Och jag vill gärna framhålla att när det gäller denna särskilda grupp av amerikanska medborgare, desertörerna, så kan man glädjande nog konstatera att en mycket betydande del av dem efter hand har kunnat inpassa sig i det svenska samhället, har skaffat sig arbete och kan försörja sig själva och kanske anhöriga. En del studerar och gör det med, såvitt jag kan se, ganska god framgång.

Jag är alltså angelägen att framhålla de här positiva dragen, så att inte enbart de andra inslagen, som självfallet också finns där, kommer fram. Vi har brottslingar i detta sammanhang, men jag tycker vi kan ha anledning att peka även på den andra och större kategorin.

Nu ville ju inte herr Oskarson speciellt diskutera den här gruppen utan avser dem som kommer hit lockade av de sociala förmånerna i vårt land. När man har den uppgift som jag har, att varje vecka studera ärenden som gäller utvisning av medborgare som har kommit hit med förväntningar av olika slag, kan man ju inte undgå att märka hur den svenska socialvärden och generositeten har tilldragit sig uppmärksamhet utanför landet.

Kanske svenskarna också ibland, när de är ute och reser, uppträder litet yvigt och storslaget. Vi har haft exempel på folk som har kommit hit och åberopat att de, kanske under tjänst på hotell i sitt hemland, har kommit i kontakt med svenska resegrupper som har beskrivit de svenska förhållandena och som generöst har sagt, att kommer ni och hälsar på i Sverige, så kan ni räkna med att vi skall hjälpa er. Erbjudanden av den sorten är ju inte tillräcklig grund för att man skall kunna ge uppehållstillstånd, utan vederbörande skall ha ett arbetstillfälle, ha möjlighet att ordna sin bostad och sin försörjning osv. Men jag vill gärna understryka att jag inte kunnat undgå att observera att den svenska socialpolitiken åberopas som ett av skälen för att man har sökt sig just till Sverige.

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Låt mig först säga till inrikesministern att jag är helt överens med honom om att det finns positiva drag. Tyvärr är tiden knapp, och jag tror att statsrådet har klart för sig att man måste ta upp det siffermaterial och de konkreta saker man har till hands. Men jag vill understryka detta, att det finns många positiva drag också. Och jag vill absolut att vederbörande skall behandlas som enskilda individer; det är därför jag har ställt denna fråga. De skall inte behandlas som grupp -- de skall behandlas när de kommer hit, individ för individ. Det är då jag vill

Nr 51

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. handläggningen
av framställningar
om uppehållstill-
stånd*

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. handläggningen
av framställningar
om uppehållstill-
stånd*

att kontrollen skulle kunna skärpas, och på den punkten kan jag inte vara helt nöjd med inrikesministerns svar, som går ut på att inrikesministern anser att allting är väl beställt.

Jag är inte beredd att ge några exempel på hur man skall skärpa kontrollen, men jag anser att en skärpning är nödvändig och på sin plats både när flyktingarna kommer hit och när det gäller uppsikten — jag skall inte säga övervakningen, ty det är ett tråkigt ord — över de personer som man skäligen kan misstänka skulle komma att begå brott här i riket. Jag tror inte det är så svårt att utkristallisera dessa människor — det går nog tämligen lätt.

Jag sade inte att de var "lockade hit av vår socialpolitik", herr statsråd, utan jag sade att de utnyttjar vår socialpolitik, och det tror jag att vi måste erkänna.

Jag har i dag fått ett nummer av tidskriften Svensk Polis, och där finns det en artikel om utländska medborgare och brottslighet, skriven av en rådman vid Stockholms rådhusrätt. Inte heller den är tyvärr någon uppmuntrande läsning. Författaren skriver att i 859 mål var sammanlagt 1 000 personer tilltalade, och av dessa var 743 svenskar och 257 utländska medborgare. Det tycker jag är allvarliga siffror, som ytterligare talar för att vi på något sätt måste komma åt de enskilda människor som många gånger kommer hit i avsikt att bedriva brottslig verksamhet.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag vill varna för att allt för lättvindigt använda sådan här statistik så att man jämför en grupp människor som befinner sig i en svår social situation med kanske hela genomsnittet av svenska folket. Då blir inte utslaget riktigt.

Den artikel som herr Oskarson talade om är förmodligen densamma som jag själv har läst vid något tillfälle, och visst är det höga tal som där förekommer. Men då skall vi också hålla i minnet att de utlänningar som kommer hit till Sverige har en benägenhet att söka sig till storstaden, till Stockholm. Vi har förhållandevis långt fler utländska medborgare här i staden än i landet i övrigt. Det är också ett förhållande som skall observeras.

Men, herr Oskarson, även om vi försöker förbättra möjligheterna att i förväg bedöma människor som kommer hit, så är svårigheterna ändå oerhört stora. Vi har nämligen inte något annat att bygga på än de uppgifter som lämnats av dem som kommer hit. Om de i stället skulle sitta förvarade någonstans i avvaktan på att vi från olika håll i världen skulle få in kompletterande uppgifter om dem, så skulle vi självklart få en ordning som vi inte kunde tolerera. Jag förstår herr Oskarsons syfte i detta fall men måste betona de betydande svårigheter som föreligger.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Oskarson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare anförande i denna debatt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. beviljandet av dispenser från förbudet att använda DDT-preparat

Nr 51

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. beviljandet
av dispenser från
förbudet att använda
DDT-preparat*

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Måbrinks* (vpk) i kammarens protokoll för den 19 mars intagna fråga, nr 153, till herr jordbruksministern, och anförde:

Herr talman! Herr *Måbrink* har frågat jordbruksministern angående bedömningsgrunderna för de dispenser som getts från förbudet att använda DDT-preparat. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Giftnämnden beslöt den 27 mars 1969 att vissa bekämpningsmedel som innehöll DDT inte skulle få användas inom landet fr. o. m. den 1 januari 1970 under en försöksperiod på två år. Enligt beslutet skulle dispensmöjlighet finnas för synnerligen speciella situationer.

På framställningar av skogsstyrelsen och domänverket medgav giftnämnden den 1 december 1969 dispens att använda DDT på barrskogsplantor som skydd mot angrepp av en insekt benämnd snytbagge. Denna insekt kan vålla stora skador på plantorna, om dessa inte skyddas genom DDT-behandling. Dispensen gällde de plantor som skulle sättas ut på skogshyggen under 1970. Giftnämnden har senare förlängt dispensen att gälla till utgången av juli 1971.

Dispenserna har avsett ett relativt begränsat antal förbrukningsställen och en behandlingsmetod som inte medför risk för spridning av preparatet på samma sätt som bepudring eller besprutning. Det rör sig också om mycket små mängder DDT. Dispenserna har haft relativt liten räckvidd och gällt ett begränsat men betydelsefullt område. Sedan den tvååriga försöksperioden utlöp vid innevarande års utgång kommer giftnämnden att ompröva nuvarande förbudsregler.

Herr *MÅBRINK* (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Giftnämndens beslut om införande av totalförbud mot användning av DDT var betingat av den giftighet detta medel har. Det har konstaterats att medlet har långtidsverkan, att det anhopas i cellvävnaderna och att det framkallar genetiska skador. Vilka konsekvenser detta kan få för människorna i framtiden är inte svårt att förstå.

När man nu känner till medlets skadlighet är det mycket förvånande att det beviljas dispenser till skogsbolagen. Det är riktigt att skogsbolagen använder DDT-giftet för att skydda skogsplantorna mot den s. k. snytbaggen. Men det är också klarlagt att DDT-giftet vandrar genom de olika näringskedjorna och då till slut hamnar i människokroppen.

Jag ifrågasätter om DDT är enda medlet för att bekämpa snytbaggen. Vad jag kan hålla med om är att DDT är ett långtidsverkande preparat och därmed billigare för skogsbolagen än exempelvis de korttidsverkande och mindre skadliga preparaten som naturligtvis ställer sig dyrare för skogsbolagen. Men frågan är: Hur stor hänsyn skall tas till kortsiktiga ekonomiska intressen? Är det inte på tiden att man i stället bedömer vad konsekvenserna blir på lång sikt för samhälle och människor?

I bekämpningsmedelsförordningens 3 § står att bekämpningsmedel icke må registreras om medlet har sådan giftighet att det kan skada

Nr 51

Torsdagen den
25 mars 1971

Ang. bevarandet av parker m. m. vid trafikplanering

människor, husdjur, vilt, nyttoinsekter eller nyttoväxter. I förordningens 7 § står att inga åtgärder må föreskrivas vilka är mer betungande än vad som är skäligt. Hitintills har man varit mycket generös när det gäller tillämpningen av sjunde paragrafen; tredje paragrafen har kommit i andra hand.

Till sist, herr talman! Att människor är oroade över denna dispensgivning visar inte minst det beslut som fattades av Timrå kommunfullmäktige för någon vecka sedan. Man beslöt där att tillskriva giftnämnden om att dispensgivningen för DDT skulle upphöra. Det skulle vara värdefullt om statsrådet kunde medverka till att inga nya dispenser beviljades.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Herr Måbrink bör känna till att vårt land på detta område bedrivit en mycket restriktiv politik. Vi var väl ett av de första länderna i världen som direkt förbjöd DDT, och vi har på många andra områden skärpt uppmärksamheten i olika avseenden. Jag har från denna talarstol, bl. a. för kort tid sedan, haft anledning att understryka detta.

Vad det så gäller dispensererna i det här särskilda fallet vill jag fästa herr Måbrinks uppmärksamhet på att användningen i dispensform inom skogsbruket har medgivits dels mot bakgrunden av att det i detta fall rör sig om ett relativt begränsat antal förbrukningsställen, nämligen plantskolorna, dels mot bakgrunden av att användningssättet knappast kan medföra någon större risk för spridning av DDT på det sätt som sker vid bepudring eller besprutning av åkermark. I skogsplantskolorna stoppas nämligen plantorna ned i en suspension av DDT i större eller mindre för ändamålet avsedda kar. Med andra ord är själva användningssättet av DDT i det fallet omgärdat av mycket stor restriktivitet.

Jag har haft anledning, herr talman, att i mitt svar säga att giftnämnden med stor uppmärksamhet följer dessa frågor, och sedan den tvååriga försöksperioden utlöppt vid innevarande års utgång kommer giftnämnden att ompröva nuvarande förbudsregler.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Ang. bevarandet av parker m. m. vid trafikplanering

Herr civilministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Engströms (vpk) i kammarens protokoll för den 18 mars intagna fråga, nr 146, och anförde:

Herr talman! Herr Engström har frågat mig vilken betydelse jag vill tillmäta skyddandet av estetiskt värdefull grönska i äldre stadsbebyggelse från ingrepp i samband med planering för trafiklösningar och i samband härmed uppförandet av köpcentra.

Jag vill erinra om att ansvaret för stadsplaneringen i första hand vilar på kommunerna. Enligt min mening är det av värde att kommunerna söker tillvarata och skydda befintlig grönska när de bygger om äldre stadsområden. Detta är en helt naturlig sak i all stadsplanering som syftar

till att skapa en god miljö.

Herr ENGSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka civilministern. Jag har ställt en allmän fråga och fått ett allmänt positivt svar. Regeringen är sista instans när det gäller viktiga planfrågor, och man kan också diskutera saken konkret, t. ex. beslutet att skövla de hundraåriga almarna i Kungsträdgården i Stockholm till förmån för ytterligare en tunnelbaneupp gång.

Frågan om almarna i Kungsträdgården gäller inte i första hand en enskilda trädgrupps vara eller inte vara. Det gäller en principfråga, en detalj i ett större sammanhang. Gamla värdefulla miljöer offras hänsynslöst, gammal bebyggelse med inslag av grönska offras för ny bebyggelse och betongslummen. City i Stockholm omdanas i första hand för att betjäna storförfinans och affärsintressen. Det mönstret går igen i många kommuner.

Region- och stadsplanering samt miljöutformning tenderar att alltmer underordnas rent företagsekonomiska effektivitets- och lönsamhetskrav. De värderingar som ligger till grund för planeringen har gjort denna alltmer inlåst. Viktiga beslut forceras fram över huvudet på kommunernas invånare. När opinionsgrupper lagt fram alternativ, har man varit obenägen att lyssna. Tidsfaktorn, dvs. påståendet att man inte får fram trafiklösningarna och bostäderna i tid, har varit och är ännu på många platser det stående argumentet för att forcera fram miljömässigt dåliga lösningar.

Det är inte bara opponerande miljögrupper, hyresgästavdelningar och andra som slås i huvudet med de här argumenten. Dessa är de klassiska argumenten för att forcera fram planer och tysta ned opinionen också bland förtroendevalda kommunalmän.

Statens planverk har nu gjort två betydelsefulla uttalanden i almfrågan. Man avstyrker tunnelbaneupp gången i Kungsträdgårdens södra del, Karl XII:s torg. Därigenom räddas almarna och den värdefulla grönskan. Planverket säger bl. a.: "Beträffande Kungliga Trädgårdens utformning menar verket att man kanske i än högre grad än vad gäller kvartersbebyggelse bör handlägga denna fråga i aktiv dialog med kommunens medborgare och deras intressegrupper." Man säger vidare: "Planverket finner därför den medborgaropinion som vill skydda de mest svårersättliga stora vegetationselementen högst förklarlig och menar att man innan ställning tagits till Kungsträdgårdens totala utformning bör undvika ingrepp som inte oundgängligen är nödvändiga."

De kommunala organen har hävdats att en omprojektering förorsakar en tidsutdräkt på 6–10 månader. Planverket finner icke dessa skäl bärande och anför: "Frågan om utformningen av huvudstadens mest centrala medborgarutrymme måste ges sådan vikt att dess lösning icke får bestämmas eller påverkas av uppkommen tidsknapphet i utbyggnaden av stadens tekniska försörjningssystem."

Det är två rejäla näskenningar från planverket som i klartext säger: Ta hänsyn till opinionen! Stoppa tidsargumentet i bordslådan!

Detta är glädjande och stimulerande för opponenter och kommunalmän, som i årtionden slagits för en annan planeringsmetodik. Det är som

Nr 51

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. bevarandet av
parker m. m. vid
trafikplanering*

Nr 51

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om normer och
anvisningar för
dimensionering
och utformning av
lekplatser*

*Ang. påbörjandet
av industrianlägg-
ning innan tillstånd
enligt miljöskydds-
lagen givits*

jag inledningsvis sade regeringen som i sista hand fastställer. Jag vill därför avsluta mitt anförande med ytterligare en enkel fråga: Anser civilministern att regeringen bör följa planverket i det här ärendet?

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag antar att herr Engström är medveten om att jag enligt den ordning som gäller för våra debatter här i riksdagen inte har några möjligheter att till diskussion ta upp ett sådant enskilt fall som är föremål för regeringens prövning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om normer och anvisningar för dimensionering och utformning av lekplatser

Herr civilministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara fru Berganders (s) i kammarens protokoll för den 19 mars intagna fråga, nr 149, och anförde:

Herr talman! Fru Bergander har frågat mig om jag avser att förelägga riksdagen förslag till normer och anvisningar för lekplatsers dimensionering och utformning vid såväl nyexploatering av bostadsområden som sanering av befintliga stadsdelar.

Frågan om tätortsmiljöns utformning med hänsyn till barns utomhusverksamhet har utretts av kommittén för barns utemiljö. Kommitténs betänkande (SOU 1970:1) innehåller bl. a. förslag angående riktvärden för dimensionering och lokalisering av lekutrymmen. Betänkandet har remissbehandlats. Frågan bereds nu i civildepartementet med sikte på att proposition skall föreläggas riksdagen vid dess höstsession.

Fru BERGANDER (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lundkvist för svaret på min fråga. Jag noterar med tillfredsställelse att en proposition skall föreläggas kammaren vid höstriksdagen och jag kommer självfallet att med stort intresse taga del av densamma. Jag vill redan nu uttala den förhoppningen att den kommer att innehålla sådana riktlinjer att det vid planerandet av nya bostadsområden samt sanering av gamla blir lika självklart att markområden skall avsättas till lekområden för barnen som att man avsätter mark till bilparkeringar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Ang. påbörjandet av industrianläggning innan tillstånd enligt miljöskyddslagen givits

Herr industriministern WICKMAN erhöll ordet för att besvara herr Norrbys i Åkersberga (fp) i kammarens protokoll för den 19 mars intagna fråga, nr 148, och anförde:

Herr talman! Herr Norrby i Åkersberga har frågat mig om jag anser det lämpligt att företag, i vilket staten är delägare, påbörjar anläggandet av industri, för vilken tillstånd enligt miljöskyddslagen krävs, innan koncessionsnämnden för miljöskydd har prövat ärendet.

Svaret är självfallet nej. Detta gäller för alla företag, helt oberoende av ägareförhållandena, alltså för såväl helt eller delvis statsägda företag som för helt privatägda.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman! Jag tackar industriminister Wickman för det entydiga svaret på min enkla fråga om en modern form av något som kan kallas för svartbygge.

Statsrådet har kanske anat att min fråga har inspirerats av Hylte Bruks pågående industribygge vid Nissan. Eftersom staten via Statsföretag och ASSI är delägare i företaget har vi här att göra med ett utslag av den näringspolitik som i en del sammanhang har kunnat beskrivas som "upp som en sol och ner som en pannkaka". Misslyckandena har varit många och debatterade i många sammanhang. Statsföretags verksamhet har inte alltid kännetecknats av elementära krav på rationell planering.

Här har vi något som ser ut som en frontalkrock mellan näringspolitik och miljöpolitik. Man håller på att bygga en industrianläggning utan att koncessionsnämnden ännu har tagit ställning till denna anläggnings tillåtlighet enligt miljöskyddslagen. Riksdagen har bestämt hur vi skall pröva miljöfarlig verksamhet. Miljöskyddslagen skall givetvis gälla, som statsrådet säger, för alla företag, oberoende av ägareförhållanden.

Det är intressant att notera att det under 1970 inte fattades några konseljbeslut som var ägnade att belysa ansvarsfördelningen mellan regeringen och Statsföretag AB vad avser den statliga företagspolitiken. Man kan fråga sig: Var näringspolitiken partiellt inställd förra året? Civilministern bemyndigades den 11 december 1970 att tillkalla en sakkunnig, generaldirektören Widén, för att utreda förutsättningar för en lokalisering av skogsindustri inom vissa sydsvenska vattenområden på ett samhällsekonomiskt optimalt sätt och med beaktande av den pågående riksplaneringen. Det hade varit klädsamt om industriministern eller annat statsråd hade medverkat till att denna skyndsamma utredning hade avvaktats både av Hylte Bruk och koncessionsnämnden för miljöskydd. Den skall enligt tidningsnotiser ta ställning till frågan om Hylte Bruk den 30 mars.

Den samhällsekonomiska optimeringen får det tydligen gå hur det vill med – och det står inte riktigt i överensstämmelse med propositionen 121 år 1969 om inrättande av Statsföretag AB.

Det är ett par frågor som är av särskilt intresse i detta sammanhang. En fråga är den mer generella – inte knuten till detta speciella fall – om industriministern anser att redan gjorda investeringar i en industrianläggning, som skall prövas av koncessionsnämnden, kan innebära ett tryck på koncessionsnämnden i dess ställningstagande.

I det här fallet skulle det också ha varit av intresse att veta ungefär hur stora investeringar som har gjorts i Hylte Bruk, men det är ett enskilt ärende som vi inte närmare kan gå in på.

Det är inte enda gången en sådan här kollision förekommer. Hela Brofjordenärendet är ju en konfrontation mellan miljövärdskrav och överprövningsformaliteter, där regeringen i ett sammanhang tagit ställning i en delfråga och därmed bundit en senare överprövning av en annan principiellt väsentlig fråga med anknytning till samma objekt.

Herr industriministern WICKMAN:

Herr talman! Herr Norrby i Åkersberga ställde en fråga till mig och han fick ett klart och entydigt svar på den frågan. Trots detta insinuerar herr Norrby att koncessionsnämndens prövning av ett ärende skulle påverkas av ägareförhållanden i det företag som han åberopar, även om vi inte kan föra en konkret debatt beträffande ett enskilt ärende. Jag hoppas att herr Norrby vid tillfälle tar tillbaka den insinuationen.

Jag måste också säga att jag inte förstår hur herr Norrby menar att just Statsföretag AB skulle ha något speciellt ansvar i denna fråga. Detta företag har bildats och kommer att behandlas precis som andra företag -- jag upprepar vad jag sade i svaret -- helt oberoende av ägareförhållandena.

Även om vi inte skall ta upp en debatt i en enskild fråga vill jag ändå, för att något hyfsa diskussionen beträffande den påstådda kollisionen mellan kravet på industriell utveckling -- som jag antar att herr Norrby ansluter sig till -- och miljövärden, erinra om att vad som händer i detta konkreta fall är att en nedsmutsning av Nissan begränsas och bringas att ligga inom ramen för de krav som miljöskyddslagen ställer.

Om företaget fullföljs är det inte bara en viktig sysselsättningsfråga som blivit löst för regionen, det är inte bara en väsentlig, effektiv och modern exportindustri som har tillkommit. Även en högst betydande miljöförbättring kommer till stånd.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman! Jag är fullt medveten om att denna anläggning kommer att medföra en förbättring ur miljöskyddssynpunkt, men icke förty skall en ny anläggning enligt gällande lagstiftning prövas av koncessionsnämnden för miljöskydd eller på annat sätt enligt miljöskyddslagen. Om starka samhällsargument kan anföras kan regeringen ta ett beslut direkt enligt 6 § miljöskyddslagen. Något sådant beslut har i det här fallet, såvitt jag vet, icke förekommit. Ärendet skall alltså prövas i vederbörlig ordning, och den prövningen är ännu inte slutförd.

Anläggningen är under uppförande. Det är inte känt hur många tiotals miljoner kronor som har bundits upp i anläggningen innan prövningen av dess tillåtlighet har skett. Det självklara svaret nej på min enkla fråga innebär alltså att industriminister Wickman har sagt ifrån att som det för närvarande går till i Hylte Bruk får det inte gå till. Jag konstaterar då att 20 procent av aktierna i Hylte Bruks AB ägs av Statsföretag AB via ASSI.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. hastighets-
begränsningen på
allmänna vägar*

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Håkanssons* (c) i kammarens protokoll för den 17 mars intagna fråga, nr 143, dels ock herr *Stålhammars* (fp) i kammarens protokoll för den 18 mars intagna fråga, nr 144, och anförde:

Herr talman! Herr Håkansson har frågat mig vilka vetenskapliga rön eller praktiska försök som regeringen anser erforderliga som grund för beslut om ändringar av hastighetsgränserna för vägtrafiken.

Herr Stålhammar har frågat mig vilka kriterier jag anser böra ligga till grund för beslut om maximihastigheter på allmänna vägar.

Herr talman! Jag besvarar båda frågorna i ett sammanhang.

Det nuvarande systemet med differentierade fartgränser syftar bl. a. till att anpassa trafikanternas hastigheter efter vad som är lämpligt från trafiksäkerhetssynpunkt med hänsyn till bl. a. vägens standard och trafikintensitet. Det är därvid med tanke på efterlevnaden av bestämmelserna viktigt att välja hastigheter som av trafikanterna uppfattas om realistiska. Den hittillsvarande försöksverksamheten med differentierade hastighetsgränser ligger till grund för den plan för ytterligare försök, som regeringen och trafiksäkerhetsverket utarbetat gemensamt i anslutning till beslutet att sänka bashastigheten till 70 km i timmen. Resultaten av hela försöksverksamheten kommer senare att redovisas för riksdagen.

Frågan om vilka praktiska försök och vetenskapliga rön som erfordras för att ange lämpliga fartgränser kan inte besvaras generellt. Detsamma gäller frågan om vilka kriterier som skall ligga till grund för beslut om maximihastigheter.

Jag har tidigare nämnt två omständigheter – vägstandard och trafikintensitet – som har nära samband med olycksfrekvensen. Redan år 1967, när beslutet om försök med differentierade fartgränser fattades, var man medveten om dessa faktors betydelse och de framhölls särskilt av tredje lagutskottet. Vi har också klara indikationer på att denna uppfattning är riktig. En rad erfarenheter från Sverige och från andra länder visar sålunda tydligt sambandet mellan antalet trafikolyckor per motorfordonskilometer och vägbredden. Enligt en sammanställning som gjorts av statens väginstitut visar olyckskurvan en kraftig stegring, när man kommer under en vägbredd – inklusive vägrenar – av 10 meter respektive 7 meter. Just dessa kritiska vägbredder finns med i de normer för differentiering som publicerades i förra veckan och som försöksvis skall gälla fr. o. m. den 1 juni 1971.

I fråga om trafikintensitetens samband med olycksfrekvens och hastighet vill jag hänvisa till väginstitutets delrapport om den hittillsvarande försöksverksamheten. Man konstaterar att begränsningen till 90 km/tim haft en positiv effekt "särskilt på vägar med periodmedeldygnstrafik större än 4 500 fordon per dygn". Det är alltså på vägar med hög trafik som man får särskilt gynnsamma resultat genom hastighetsbegränsning.

Väginstitutets undersökningar ger också vissa möjligheter att jämföra olycksfrekvensen på de vägar som fr. o. m. den 1 juni får 70 km/tim och på de vägar som får behålla 90 km/tim. En överslagsmässig beräkning

visar att antalet olyckor per miljarder fordonskilometer år 1969 var 620 på de vägar som får behålla 90 km/tim men 860 – dvs. 40 procent fler – på de vägar som nu får sänkning till 70 km/tim.

Det finns sålunda klara indikationer på behovet av den sänkning av bashastigheten som nyligen beslutats. Allmänt vill jag framhålla att det ännu är fråga om en försöksverksamhet. Under en sådan får man av naturliga skäl ställa mindre krav än när statsmakterna efter försöksperiodens slut skall ta ställning till en mera definitiv utformning av hastighetsbestämmelserna. Då kommer vi bl. a. genom de nu beslutade ytterligare försöken att ha ett mera fullständigt material.

Till sist vill jag påpeka att inte endast vägstandard och trafikintensitet kan användas som underlag för hastighetsdifferentiering. En rad andra faktorer har också betydelse, t. ex. olika aktiviteter i anslutning till vägen, antalet fastighetsutfarter m. m. Både i Sverige och utomlands pågår undersökningar i syfte att klarlägga dessa faktorerens roll. Även dessa undersökningar kommer i framtiden att få betydelse för bestämningen av differentieringsgrunder.

Herr HÅKANSSON (c):

Herr talman! Jag ber att till kommunikationsministern få uttala mitt tack för svaret.

Det är ju en mycket uttömmande redogörelse för vilka synpunkter man har inom regeringen när man vidtar dessa åtgärder. Det är klart att det är olika faktorer som måste ligga till grund därför, både forskning och praktiska försök.

När det gäller målsättningen att nedbringa trafikolyckorna råder inga delade meningar. Däremot kan uppfattningarna naturligtvis vara en smula olika om åtgärderna.

De försök som nu skall företagas måste vara så upplagda att de av bilisterna uppfattas som realistiska och därigenom verkligen kommer att respekteras.

Utifrån detta är det av stor betydelse att vägförvaltningarna vid utförandet av klassificeringen ser till att denna kommer att framstå som vederhäftig och därmed kunna anammas av trafikanterna.

Svaret säger att vid de olika försök som gjorts har det visat sig att trafikolyckorna varit färre vid lägre hastighet. Här redovisas direkt i klara siffror varför man går ned till 70-kilometersgränsen. Men man kanske ändå kan fråga varför regeringen och trafiksäkerhetsverket har stannat vid 70-kilometersgränsen. Kunde man inte i stället kanske ha tagit 80 kilometers hastighet? Det är den lokala trafiken som mest kommer att beröras av denna nedsättning av bashastigheten.

En annan uppgift enligt trafiksäkerhetsundersökningar rörande olycks-kostnaderna är att dessa per kilometer och år är 40 000 kronor för riksvägar mot 6 000 kronor för landsvägar.

Det är väl inte utan att det kan uppstå vissa problem genom en sådan här ändring. Man kan anta att övergången till 70 kilometers hastighet, därvid alla slags fordon skall hålla samma hastighet, kan förorsaka vissa köbildningar, vilket i sin tur kan vålla olämpliga omkörningar.

Den lägre hastigheten kommer även att fördyra transportkostnaderna,

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. hastighets-
begränsningen på
allmänna vägar*

då körningen tar längre tid i anspråk.

Man kan väl inte heller bortse ifrån att sänkningen till de 70 kilometerna i någon mån – det framgår också av svaret – har sin grund i att vägstandarden inte är tillräcklig och därmed att väganlagen har varit otillräckliga.

Denna sänkning vidtar vi i dag när vi har ett fordonsbestånd av 2,2 miljoner. Enligt prognosen kommer antalet fram till 1985 att öka till 4,6 miljoner fordon. Man gör sig gärna den frågan: Vilken hastighet kommer vi då att ha?

Nu har vi under en följd av år haft ständiga försök med olika hastigheter utan att ha kommit fram till vilken fart som är den allra bästa. Herr talman! Enligt min uppfattning borde man i nära anslutning till det nordiska samarbetet överväga och enas om den framtida riktlinjen för trafiksäkerheten här.

Herr STÅLHAMMAR (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för ett mycket fylligt och klart svar.

Det är glädjande och inte en dag för tidigt att man har reagerat i både departement och trafiksäkerhetsverk för att försöka hitta nya vägar att komma till rätta med trafikolyckorna. Det verkar ibland som om man under flera år har varit maktlös inför det som händer och att man hela tiden har trott att den generella hastighetsbegränsningen skulle vara universalmedlet mot trafikolyckorna. Men vi är alla överens om att läget är sådant nu att extraordinära åtgärder är helt nödvändiga.

Då finns det naturligtvis många medel som man kan använda: trafikpolitik och utbildning, information, utformning av trafikmiljön och trafikövervakningen, utformning av lönesystemet för trafikarbete. Oftast måste dessa komponenter vägas mot varandra, och de är ju också direkt beroende av varandra.

Vi vet alltså nu att den hastighetsbegränsning på 90 km som vi haft har varit helt otillräcklig. Det behöver inte innebära att hastighetsbegränsning som idé är felaktig, men så som den utformats har den inte gett de effekter man väntat sig. Hastighetsangivelsen skall vara en information till trafikanten om att han bör hålla en viss hastighet för att inte riskera att råka ut för en olycka. Om denna angivelse då inte står i direkt proportion till de risker trafikanten tar, om han skulle bryta mot den, uppstår en konfliktsituation mellan förarens egen bedömning av den risk vägen och trafiken skapar och den helt generella hastighet som har bestämts. Nu har vi haft ett system med en hastighetsbegränsning till 90 km i timmen på smala och breda vägar, under vinter och sommar, i övre Norrland med gles trafik och i Mellansverige med tät trafik. I det läget är det naturligt att trafikanten lätt förlorar tilltron till hastighetsangivelser av detta slag. Därför är det inte för tidigt att man tar ett grepp för att komma fram till ett system med differentierade hastigheter.

Vägplan 70 säger att en god efterlevnad är beroende dels av att hastighetsgränserna är väl anpassade till vägen och trafikmiljön, dels av graden av övervakning.

Trafikforskargruppen SCAFT vid Chalmers anser enligt samma princi-

*Ang. hastighets-
begränsningen på
allmänna vägar*

per att hastigheten skall bestämmas med utgångspunkt i sådana faktorer som kvalitet, trafikmängd och trafikintensitet. Vi föreslår också i folkpartiets partimotion om trafiksäkerhetsfrågor ett system med differentierade hastigheter.

Vi är alltså överens om denna idé. Men då återstår den fråga som för närvarande diskuteras: Skall man bestämma bashastigheten till 70 km och skall man göra undantag därifrån uppåt eller nedåt eller skall vi ha en högre bashastighet, alltså en normalhastighet, från vilken man räknar upp eller ned alltefter de olika riskfaktorerna? Det finns en möjlighet att vi återigen hamnar i samma situation som förut, fast nu med en lägre hastighet på papperet. Har inte hastighetsangivelsen relevans i trafikmedvetandet hos trafikanten, riskerar vi återigen att få hastighetsöverträdelser.

Därför vill jag gärna att kommunikationsministern mera utvecklar frågan om kriterierna för de enskilda vägnnitten och inte bara rent allmänt på de 70 000 vägkilometer, där man nu sänker hastigheten till 70 km i timmen.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Först vill jag i anledning av herr Stålhammars sista fråga konstatera att vi nu naturligtvis inte för ett ögonblick ändrar de normer och regler som gäller för nedsättning av hastigheten exempelvis inom tätbebyggt samhälle eller på andra ställen, där man redan i förväg vet att det finns besvärliga trafikförhållanden och där man kan möta skyltning för 50, 40, ja även 30 km. Det vi nu gör berör alltså inte i något avseende de lokala trafikregler som länsstyrelserna skall bestämma över.

När det sedan är fråga om vad som skall ske per den 1 juni kan det vid ett sådant här tillfälle också vara angeläget att säga att vi för riksvägarna och för de genomgående länsvägarna i vårt land, som tillsammans svarar för 2 200 à 2 300 mil av de närmare 10 000 mil vi här talar om, även efter den 1 juni fortsättningsvis har att räkna med i huvudsak 90 km eller 110 km.

Att vi räknar med att ett så högt kilometerantal kommer att bli skyltat för 70 km hastighet beror ju på att vi i vårt land har ett mycket starkt utvecklat sekundärt vägnät, alltså det vägnät som går ut från riksvägar och från genomgående länsvägar. Jag har förut tillåtit mig att säga och kan upprepa det här, att vi för det sekundära vägnätet fram till nu i stort sett varit överens om att på den största delen av detta nät har den hastighet som man knappast har bort överskrida redan förut och fram till nu legat någonstans omkring 70 km i timmen. Det är på sådana vägar vi har upplevt den något märkliga skyltningen 90 km i timmen, fastän alla trafikanter snabbt kunnat konstatera att det har varit en både teknisk och praktisk omöjlighet att hålla så hög fart.

Bakgrunden till en sådan här åtgärd är naturligtvis önskan att rädda liv och att rädda människor från invaliditet. Jag skall inte fördjupa mig i statistik utan bara konstatera att det är vad som ligger bakom min och regeringens åtgärd.

Herr Håkansson ställde en direkt fråga, som gällde om vi inte borde ha stannat vid en hastighet av 80 km i timmen i stället för 70. Svaret på den

frågan är att 70 km i timmen är den hastighet som i dag gäller för lastbilar, husvagnsekipage och bussar. Det hade alltså varit högst olämpligt att sätta 80 som gräns, ty då hade vi fortsättningsvis fått en ojämnare trafikrytm. Genom att vi sätter gränsen vid 70 får alla fordonstyper samma hastighet.

Herr HÅKANSSON (c):

Herr talman! Jag vill ytterligare understryka mitt tack, sedan jag fått förklaringen till att man valt 70 km hastighet i stället för 80.

Så vill jag ställa en liten fråga till. Det har nämnts i pressmeddelanden att omskytningen skulle komma att kosta 5 miljoner kronor. Kommer det beloppet att tas av vägverkets nuvarande driftsanslag? Det skulle ju innebära att det knappa anslaget till upprustning av vägar blir mindre.

Herr STÅLHAMMAR (fp):

Herr talman! Det var intressant att höra kommunikationsministerns bekännelse om att många vägar varit skyltade för 90 km i timmen trots att man inte kunnat hålla den hastigheten. Men ofta har vi trafikanter upplevt att det föreskrivits högst 90 km i timmen på vägar där man skulle kunna köra 110. Därför är det ju glädjande att man inte bara i övre Norrland utan även på de övriga riks- och länsvägarna kommer att höja hastigheten till 110 km i timmen, där det är möjligt att göra det. Kvar står i alla fall det faktum att man räknar med att 40 procent av trafikvolymen kommer att gå på vägar för vilka gäller 70 km i timmen. Det kan komma att medföra problem.

Nu är det här en försöksverksamhet, och det intressanta blir då om försöket kommer att genomföras på ett sådant sätt att man kan dra allmängiltiga slutsatser av det. Det skulle vara intressant att få veta om kommunikationsministern har formulerat mål och metoder för försöksverksamheten och ett program för hur allmänheten skall informeras så att alla får klart för sig att denna åtgärd har vidtagits i syfte att minska antalet trafikolyckor. På det sättet kan försöket få en positiv effekt och en positiv attityd från allmänhetens sida.

Det finns många frågor att ställa. Kommer man t. ex. efter det här försöket att generellt kunna säga att hastighetsbegränsningen till 70, 80, 90 eller vad det nu blir, har en trafiksäkerhetsfrämjande effekt? Blir antalet farliga omkörningar större när alla skall hålla samma hastighet? Frestas en del personer att köra förbi längre köer än de som de nu kör förbi? Påverkar hastighetsbestämmelserna vissa trafikantgrupper speciellt, t. ex. dagspendlare som kanske hela tiden rör sig med små tidsmarginaler? Hur är det med inställningen till efterlevnaden? Märks någon förbättring eller försämring i förhållande till vad som gällt tidigare? Allt det där vill allmänheten gärna ha svar på.

Det pågår flera trafikforskningsprojekt här i landet. Blir det nu en samordning mellan de olika projektens arbetsprogram, så att samtliga kommer att delta på något vis i denna försöksverksamhet, som ju kommer att ge mycket information, genom att försöket omfattar hela landet?

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om avdelning för
rökare på flygplan
tillhöriga Linjeflyg
AB*

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det är alldeles omöjligt att inom ramen för en enkel fråga beröra alla de spörsmål herr Stålhammar tog upp. Herr Stålhammar får väl återkomma med en interpellation. Låt mig bara kort svara på herr Håkanssons fråga om hur omskytningen skall finansieras. Vi kommer att ta pengarna från byggnadsanslaget i vägverkets budget. Hur stor summan blir är ännu inte helt klart, och därför kan jag inte nämna någon summa.

Till herr Stålhammar bara det korta svaret att grundmaterialet till detta och uppföljningen och slutredovisningen i sinom tid av detta försök liksom av tidigare försök naturligtvis skall handhas av vägverket, av väginstitutet, av trafiksäkerhetsverket och slutligt av regeringen som, när den dagen är kommen, skall i detta hus redovisa slutresultatet av försöken.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om avdelning för rökare på flygplan tillhöriga Linjeflyg AB

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Agnäs (m) i kammarens protokoll för den 18 mars intagna fråga, nr 145, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat mig om jag anser det möjligt att vidta åtgärder i syfte att på Linjeflygs plan åstadkomma en särskild avdelning för rökare.

Linjeflyg har meddelat mig att nuvarande flygplanstyper i inrikestrafiken inte medger att särskilda rökkabiner inrättas. Man har i stället valt andra metoder för att komma till rätta med problemet. För att så långt möjligt eliminera obehag för icke-rökare försöker man förmå passagerarna att frivilligt placera sig så i planet att en naturlig uppdelning mellan rökare och icke-rökare uppstår. Linjeflyg räknar med att ventilations-systemet har en sådan kapacitet att de icke rökande passagerarna därigenom kommer att befrias från besvärande rök. För att informera passagerarna om dessa möjligheter kommer Linjeflyg från och med den 1 april i år att sätta upp skyltar som upplyser om vilka platser som främst är avsedda för icke-rökare. I sammanhanget kan nämnas att detta system redan har börjat tillämpas av SAS på några linjer.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr kommunikationsministern för svaret.

Från svåra landsvägar tar man sig fram på luftvägen och så möter man alla dessa fina människor som med diplomatväskor och kassar äntrar Linjeflygs plan och som lider av en olycklig tanklöshet — om inte något ännu värre. De slår sig ner i trängseln under lågt tak och tänder sina rökverk med en min av äganderätt till planet eller: "Jag har betalat för denna plats, och jag gör vad som faller mig in!" Sedan blåser de rök på oss och anser det självklart att en person i stolen intill skall uppskatta att få andas in den utblåsta röken och tillgodogöra sig koloxiden och

nikotinet. Att grannen kan vara en icke-rökare och att han betalat sin biljett lika dyrt faller inte rökaren in, ej heller att medresenären kan vara sjuk, allergisk för rök eller trött.

Inte minst under de veckor som strejken hos SJ förde in mer människor i planen var det ett lidande för många att resa t. ex. de 75–80 minuterna mellan Bromma och Umeå. Vädringen av de skämda kläderna har sedan förlängt den obehagliga upplevelsen. För mig är det helt ofattbart att t. o. m. läkare kan på sträckan Sundsvall–Bromma under en timme blåsa ut rök från fyra cigaretter rakt i synen på en stackars människa som till på köpet har ett spädbarn i famnen.

Efter att ha hört kommunikationsministerns svar är jag tills vidare nöjd. Jag hoppas dock att den 1 april här inte är ett narraktigt datum.

Men vad sägs; hur går det till att ordna en "naturlig" uppdelning? Vad kan vara onaturligare? Jag har de många gånger som jag rest aldrig märkt några försök att gruppera människor i rökare och icke-rökare. Ventilationssystemets kapacitet är dessutom tydligen övervärderad. Vissa dagar – jag vet inte om det beror på olika väderlek – sitter man precis som omgiven av rök som snurrar runt omkring en. Jag unnar verkligen rökarna kabiner där de får andas in och ut sin rök och själva njuta till det yttersta av sina dyra varor. Det kanske inte främjar deras hälsa men deras nöje och det är hälsosammare för oss andra.

I detta anförande instämde herr Börjesson i Falköping (c).

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om flexibel arbetstid för statsanställda

Herr statsrådet LÖFBERG erhöll ordet för att besvara herr *Norrby* i Akersberga (fp) i kammarens protokoll för den 17 mars intagna fråga, nr 136, och anförde:

Herr talman! Herr *Norrby* i Akersberga har frågat mig om jag är beredd att medverka till att flexibel arbetstid, s. k. flexitid, i största möjliga utsträckning erbjuds de statsanställda.

Jag uppfattar frågan så, att herr *Norrby* vill veta om man enligt min mening bör överge den nuvarande ordningen med fasta arbetstider och i stället införa en möjlighet för de statsanställda att – om än inom vissa gränser – själva bestämma när de skall börja och sluta dagens arbete.

Även om det kan finnas skäl som talar för en sådan reform, finns det dock åtskilligt som talar i annan riktning. Jag tänker på sådana saker som att samarbetet inom myndigheten och mellan myndigheter liksom servicen gentemot allmänheten kan komma att avsevärt försvåras. Genom att vissa arbetsuppgifter, t. ex. för expeditionsvakter och telefonister, måste fullgöras under hela den tid, till vilken ordinarie arbetstid kan förläggas, kan vidare en ordning med en individuellt flexibel arbetstid leda till kostnadsökningar.

Jag vill nämna att den särskilda frågan om att förlägga arbetstiden för de statliga myndigheterna så, att de allmänna trafikmedlen får en jämnare

*Om flexibel arbetstid för statsanställ-
da*

belastning, har varit aktuell i samband med ett nytt kontorskomplex i kvarteret Garnisonen i Stockholm. Där skall inrymmas fem statliga myndigheter — bl. a. byggnadsstyrelsen — med sammanlagt ca 5 000 anställda. Sveriges Radios lokaler ligger i närheten och betjänas av samma trafikmedel. Den 26 februari 1971 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att överlägga med de fyra andra myndigheterna och med Sveriges Radio AB för att åstadkomma en sådan arbetstidsförläggning hos myndigheterna att man uppnår bästa möjliga anpassning till de allmänna trafikmedlens resurser. Som utgångspunkt för överläggningarna gäller att arbetstidsförläggningen för all personal vid samma myndighet eller del av myndighet skall vara enhetlig även i fortsättningen.

I byggnadsstyrelsens uppdrag ingår alltså att undersöka om arbetstiden inom kvarteret Garnisonen kan förläggas olika för olika myndigheter eller enheter inom samma myndighet. En på det sättet *varierad arbetstid* kan ta till vara en del av de fördelar som man vill vinna genom ett system med flexibel arbetstid utan att man får systemets nackdelar.

Avslutningsvis vill jag säga att olägenheterna med en individuellt flexibel arbetstid är sådana, att jag för närvarande inte är beredd att verka för att ett sådant system införs på den statliga sektorn.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Löfberg för svaret på min enkla fråga, men jag tycker personligen att det är mycket negativt. Som statstjänsteman har jag själv inom ramen för partiell tjänstledighet haft möjlighet att tillämpa en mycket flexibel arbetstid och känner alltså väl till fördelarna för den enskilda individen.

Frågor av detta slag måste givetvis diskuteras med de berörda personalgrupperna — även de små — på den enskilda arbetsplatsen; de måste få vara med och diskutera om flextid skall införas eller inte och hur den skall utformas, om man kommer fram till att den skall införas. Vad säger de statsanställdas organisationer om dessa frågor? I svaret får vi en redovisning av att man i kvarteret Garnisonen skall tillämpa en viss arbetstidsförskjutning. Kommer de frågorna att tas upp till diskussion med de berörda personalorganisationerna?

Tvärt emot statsrådet Löfberg vill jag hävda att de anställda vid de enskilda företag som tillämpar flextid har mycket positiva erfarenheter. Fördelarna överväger starkt. Givetvis finns det vissa nackdelar, men dem kan man komma över.

Från samhällsekonomisk synpunkt erbjuder flextiden påtagliga fördelar, framför allt i storstadsområdena. Det är ett sätt att göra den förkättrade storstadstillvaron mer dräglig. Framför allt kan kollektivtrafiken och andra serviceorgan få en jämnare belastning — man kan reducera de dimensionerande belastningstopparna. Men den allra väsentligaste fördelen med flextid ligger i ökad trivsel och prestationsförmåga, minskad sjukfrånvaro, ökade möjligheter för hemarbetande föräldrar att söka sig ut på arbetsmarknaden osv. Och här ligger ju indirekta ekonomiska vinster, som såvitt jag kan förstå vida överväger de kostnader och negativa ekonomiska effekter som statsrådet antyder i sitt svar.

Jag vill därför som en komplettering fråga statsrådet Löfberg om de

här indirekta vinsterna – de samhällsekonomiska fördelarna – har funnits med i bilden när statsrådet har utformat sitt svar.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Herr Norrby i Åkersberga tycker att mitt svar är negativt, och det får han väl tycka.

Jag vill gärna understryka några synpunkter ytterligare. På herr Norrbys direkta fråga om vad de statsanställdas organisationer säger kan jag svara, att de för närvarande inte fört fram något krav i den här riktningen. På hans fråga om de kommer att höras i samband med det uppdrag som byggnadsstyrelsen har fått vill jag svara ja. Jag utgår från att man i denna fråga som i alla andra frågor, som rör förmåner och sådant som ligger de anställda nära, tar kontakt och hör deras mening.

Sedan till kärnfrågan i hela det här problemkomplexet som herr Norrby tar upp. Han säger att fördelarna är entydiga i den privata sektorn på arbetsmarknaden, där man alltså har gjort experiment med s. k. flexibel arbetstid. Jag är nog medveten om att ett sådant här system kan medföra en hel del fördelar, men vad jag har velat understryka är att man inte kommer ifrån – och herr Norrby har inte gjort något försök att gendriva det – att ett system med flexibel arbetstid kan medföra åtskilliga olägenheter för den statliga verksamheten, bl. a. i fråga om service mot allmänheten. Dessutom vill jag framhålla – och det tycker jag är en väldigt väsentlig sak – att en sådan arbetstidsförläggning som herr Norrby talar om över huvud taget inte torde kunna tillämpas för vissa arbetstagargrupper inom vårt jättekollektiv. Det gäller bl. a. sådana som har s. k. schemalagd arbetstid, och de, herr Norrby, är inte få. I Stockholm rör det sig om ca 125 000 anställda, och då räknar jag ändå inte in de statsunderstödda grupperna, bl. a. lärarna, i detta tal. Dessa grupper har redan nu i allmänhet den ogynnsammaste arbetstiden.

Det får också fästas stor vikt vid det förhållandet att om man inför rörlig arbetstid för viss personal kan arbetsförhållandena komma att försämrats för andra arbetstagar. Telefonister, expeditionsvakter, vaktpersonal – för att ta några exempel – kan sålunda för det första inte ha någon flexibel arbetstid, och för det andra kommer de i allmänhet att få en sämre arbetstidsförläggning med hänsyn till att deras arbetsuppgifter måste fullgöras under hela den tid till vilken ordinarie arbetstid kan förläggas. En annan kategori, som kan få försämrad arbetstid med ett sådant här system, är städpersonalen.

Jag har verkligen kommit fram till att i en tid, då man strävar efter att utjämna skillnader i arbetsförhållanden mellan olika arbetstagargrupper, kan man inte utan vidare acceptera ett system som i viss utsträckning går i motsatt riktning. Det tror jag, herr talman, är kärnfrågan i hela den här problematiken.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman! Statsrådet Löfberg staplar upp svårigheterna och hindren för att införa en flexibel arbetstid men berör fördelarna mycket flyktigt. Fördelarna överväger erfarenhetsmässigt mycket starkt. Nackdelarna kan påvisas, exempelvis när det gäller löpandebandsarbete,

Nr 51

Torsdagen den
25 mars 1971

Om flexibel arbetstid för statsanställda

Om flexibel arbetstid för statsanställda

skiftarbete och tidtabellsstyrd verksamhet, men med lämpligt utformade avbytarsystem och tidsöverlappning för skiften kan man klara även sådana problem, om man har ambitionen att göra det.

Enligt min uppfattning är flexitid ett bra sätt att förbättra arbetsmiljön. Stora grupper av statsanställda tycks ju till skillnad från sina enskilt anställda kolleger komma att få vidkännas betydande reallönesänkningar som resultat av årets avtalsrörelse. Flexitid skulle då kunna vara ett, låt vara litet, plåster på såren utan att kosta staten-arbetsgivaren någonting. Tvärtom torde flexitid löna sig enligt den samhällsekonomiska optimeringstanke som jag ofta tillämpar. Enligt min uppfattning har vi helt enkelt inte råd att spara på en sådan här reform.

Det är alldeles klart att man för att vederlägga statsrådets uppfattning borde ha en försöksverksamhet med egentlig flexitid, alltså inte den typ som är aktuell i Garnisonen. Där får man ju inte flexibel arbetstid utan förskjutning av arbetstiden med fasta tider. Det möter såvitt jag förstår inga formella hinder att införa flexitid. I praktiken tillämpas i dag arbetstidsförskjutning på en arbetsplats t. ex. plus minus en kvart för olika grupper för att tiderna skall passa in bättre på de kommunikationer man utnyttjar.

Statsrådet talar om olägenheterna i fråga om service till allmänheten. Min egen erfarenhet som statstjänstemän är, lite tillspetsat, att någonting som är svårare att få tag på än en statstjänsteman på tjänsterummet, det finns inte. Men då har jag själv tillämpat flexitid i rätt stor omfattning. I många kommuner ordnar man fasta expeditionstider, och klarar på så sätt ut dessa problem. Om ambitionen finns, så går det att lösa frågan om flexitid för praktiskt taget alla statsanställda.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Jag vet inte var herr Norrby har sin tjänst, men han måste ha dåliga erfarenheter. Även jag har kontakt med väldigt många statstjänstemän i deras egenskap av såväl fackliga förhandlare som tjänstemän, och jag vill gärna framhålla att jag inte delar herr Norrbys mening på denna punkt. Statstjänstemannakåren håller i allmänhet fast vid sina arbetstider och gör en väsentlig insats även på sina arbetsrum, så herr Norrbys uttalande får stå för hans egen räkning.

Till sist vill jag bara ytterligare framhålla, herr talman, att det här inte är en fråga om ambition, som herr Norrby har gjort det hela till. Vore det fråga om ambition, så nog skulle vi kunna införa en sådan flexibilitet som han talar om. Men vi har ju överblicken och har kommit fram till att det finns olägenheter, som jag har pekat på och som herr Norrby inte på något sätt har kunnat gendriva. Vi har nämligen i detta jättekollektiv, som staten utgör, en mycket stor kategori anställda – jag nämnde siffran enbart för Stockholm – som alltid måste ha schemalagd arbetstid. Tågen måste gå, posten måste fungera osv. Det är alltså där problemet ligger. Dessa människor upplever att de redan nu har en sämre situation än de som tjänstgör på dagtid och som sitter på dessa tjänsterum, där herr Norrby inte har kunnat finna dem. Att då för den gruppen – kontorsanställda i huvudsak – införa ytterligare möjlighet till flexibilitet skulle öka klyftorna och föra med sig alla de olägenheter som jag har

försökt belysa i mitt svar. Det steget är vi inte beredda att ta.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 51

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. beräkningen av
statsbidrag för lön
till lärare vid utlands-
skola*

§ 14 Ang. beräkningen av statsbidrag för lön till lärare vid utlandsskola

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Stålhammars* (fp) i kammarens protokoll för den 16 mars intagna fråga, nr 133, och anförde:

Herr talman! Herr Stålhammar har frågat mig, om jag är beredd att föreslå sådan ändring av statsbidragskungörelsen för lärartjänster vid utlandsskola att det blir möjligt att erhålla ett statsbidrag baserat på antalet elever i stället för som nu antalet lärartjänster.

Jag har i årets statsverksproposition (bil. 10 s. 173) framhållit att en undersökning bör göras av rekryteringen till de svenska utlandsskolorna m. m., innan en ytterligare kraftig kostnadsökning medges. Den av herr Stålhammar ställda frågan får aktualiseras i detta sammanhang.

Herr STÅLHAMMAR (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret. Tyvärr kan jag inte tolka det som speciellt positivt, åtminstone inte för de förhållanden som gäller för närvarande.

Bakgrunden till min fråga är att det statsbidrag som går till svenska skolor i utlandet är utformat på sådant sätt att man vid vissa tillfällen får helt statsbidrag och vid andra inte någonting. Detta regleras i en kungl. kungörelse från 1968. Enligt denna utgår statsbidrag till två lärartjänster vid svensk skola i utlandet, om det finns minst sex elever på vardera låg- och mellanstadiet. I vissa fall har man från skolöverstyrelsens sida gjort undantag från dessa bestämmelser och då beviljat ett bidrag enligt mera generösa bestämmelser.

Detta system innebär vissa påtagliga nackdelar i enstaka fall som uppkommer då och då. Huvudmannen för en skola, t. ex. ett missions-sällskap, kan under pågående termin ha fullt statsbidrag och har då anställt lärare på de premisserna. Sedan kan det mitt under terminen hända att en familj, som har många barn i denna skola, får resa hem till Sverige, och då sjunker barnantalet under det som berättigar till statsbidrag. I sådana fall uppstår det problem för att finansiera verksamheten. Det här problemet är aktuellt inte bara för olika missionsorgan utan för SIDA-personal och flera möjliga svenska skolor i utlandet.

Enligt en förteckning över svenska skolor i utlandet som jag har framför mig finns det nu några stycken svenska skolor som har för litet elevantal för att få statsbidrag. När de får sina tolv barn i skolan får de dock till två lärartjänster.

Det är med utgångspunkt i detta som jag frågar varför man inte kan utforma bestämmelserna på ett sådant sätt att bidraget utgår i förhållande till antalet elever i stället för att som nu vara "allt eller intet". Om man med fem elever skulle få 5/12 t. ex. och med åtta elever 8/12 skulle

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. propositions-
avlämnandet och
besvarandet av inter-
pellationer*

det utgöra ett tillskott till den lön som annars huvudmannen ensam får betala.

Jag upprepar därför min fråga till herr statsrådet: Finns det inte redan nu möjligheter att vidta sådana förändringar? I svaret står det att "innan en ytterligare kraftig kostnadsökning medges" skall man undersöka rekryteringen. Jag har mycket svårt att föreställa mig att detta skulle vara en kraftig kostnadsökning i relation till de kostnader som skolväsendet för övrigt har.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Allting är ju relativt här i världen – även kostnadsökningar för skolväsendet. Men jag vill ändå understryka att i Sverige har vi 20 elever per lärare, i utlandet kan vi komma ned till 6 elever per lärare.

Det nuvarande systemet som vi tillämpar är alltså utomordentligt generöst och det är mycket som tyder på att det här systemet, där man utgår från beräkningsbasen, grundat på antalet elever, är gynnsammare än om man skulle gå över till ett annat system. I konseljen om en vecka kommer vi emellertid att ge ett uppdrag till skolöverstyrelsen, där vi ber verket att försöka göra en värdering av erfarenheterna av utlandsverksamheten, och i samband med det får man också ta upp frågor av den här karaktären.

Herr STÅLHAMMAR (fp):

Herr talman! Jag tackar för detta besked och tolkar det så att departementet är berett att föreslå att det skall bli förändringar som gör det möjligt att få statsbidrag även om man har fem elever. Kostnadsmässigt blir det inte så fantastiskt stor skillnad om man har 5/12 eller 6/12.

Det finns ju också andra tekniska lösningar. Man kan tänka sig ett handledararvode, baserat på fem veckotimmar på tre elever eller någonting liknande. Det viktiga bör liksom vara att det finns möjlighet till en mjuk nedtrappning respektive upptrappning i förhållande till de problem som huvudmannen ställs inför när han ena gången har fullt statsbidrag och andra gången mitt under pågående termin kanske står med tre–fyra elever och inte har något statsbidrag alls men ändå har anställt lärare.

Jag tackar för svaret och hoppas att den behandling som frågan får på skolöverstyrelsen kommer att leda till en förändring av de nu orättvisa bestämmelserna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Ang. propositionsavlämnandet och besvarandet av interpellationer

Herr statsrådet LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr *Dahléns* (fp) i kammarens protokoll för den 12 mars intagna fråga, nr 130, och anförde:

Herr talman! Herr Dahlén har frågat mig vad regeringen tänker göra

Torsdagen den
25 mars 1971*Ang. propositions-
avlämnandet och
besvarandet av inter-
pellationer*

för att undvika att riksdagsarbetet försvåras genom för sent avlämnande av propositioner och anhopning av besvarande av interpellationer till vårsessionens slutskede.

Tiden för avlämnande av anslagspropositioner utgick den 23 mars, och för övriga propositioner är slutdatum den 12 april. Med något enstaka undantag ligger anslagspropositionerna nu på riksdagens bord. I övrigt återstår ca 40 propositioner som kommer att föreläggas riksdagen för beslut under vårsessionen.

Antalet interpellationer som väckts hittills i år uppgår till 89. Antalet är ovanligt stort. Åtskilliga interpellationer är ännu obesvarade.

Departementens ansträngningar inriktas nu på att så fort som möjligt färdigställa resterande propositioner som bör behandlas av riksdagen i vår. Besvarandet av interpellationer har hittills i viss mån måst stå tillbaka för detta arbete liksom för det arbete som är förenat med att bereda svaren på enkla frågor. Antalet enkla frågor har hittills i år uppgått till 160. Även denna siffra är ovanligt hög.

Regeringens ledamöter är beredda att medverka till att svar lämnas på flertalet interpellationer under de närmaste veckorna och i allt fall före den mest arbetstunga tiden i slutet av vårsessionen.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Läget beträffande avlämnande av propositioner till riksdagen har varit mycket dåligt under ett stort antal år, men i år har det noterats ett bottenrekord – eller en toppnotering, vilket ord man nu vill använda. År 1969 hade vi, vid den tid på året då jag inlämnade min enkla fråga, fått det beskedet att regeringen skulle ha avlämnat 38 propositioner. I verkligheten hade det avlämnats 23. År 1970 skulle det ha avlämnats 46; det kom 37. I år skulle det vid samma tidpunkt ha avlämnats 39 propositioner; det kom 20, alltså ungefär hälften.

För en stund sedan var läget följande. Enligt av statsrådsberedningen i januari översänd förteckning till riksdagen skulle det vid den tidpunkt jag här talar om ha kommit 77 propositioner till riksdagen; det kom 47. Som statsrådet säger finns det 89 interpellationer framställda. Statsrådet var finkänslig nog – ur regeringens synpunkt – att inte tala om hur många av dem som är besvarade. Jag kan göra det. Det är 25 interpellationer besvarade före detta plenum. På tio veckor har man svarat på 25; det finns 64 kvar att besvara. Om en stund kommer tre interpellationer att besvaras, om jag läst rätt på föredragningslistan.

Jag har vid flera tillfällen diskuterat dessa saker med olika statsråd, bl. a. med förre statsministern, och med nuvarande justitieminister Geijer har jag också haft ett par debatter om detta. Och man har alltid lovat och sagt att nu skall det bli bättre. Men herr Lidboms svar nu ger inte något underlag för tron att det skall bli bättre. Det är samma standardsvar som givits hela tiden. Situationen är för riksdagen, för ledamöterna och även för våra tjänstemän helt orimlig. Vi skall få ytterligare ett stort antal propositioner – inte 40, som det står i svaret, herr Lidbom. I den förteckning som överlämnades till kammarkansliet i går står det, om jag räknat rätt, att 50 propositioner till skall behandlas under vårriksdagen, och de har ännu inte avlämnats.

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. propositions-
avlämnandet och
besvarandet av inter-
pellationer*

Situationen är som sagt orimlig. Man undrar hur regeringen egentligen tänker sig att lösa detta problem. Löftena om att det skall bli bättre har inte hållits. Det har tvärtom blivit sämre. I år är det sämre än jag kan erinra mig att det har varit någon gång tidigare. Jag undrar vad ni egentligen gör i regeringen? Ja, detta är inte någon förmodan att ni sitter och rullar tummarna. Det tror jag verkligen inte att ni gör. Men är ni tillräckligt koncentrerade på att få fram det arbetsmaterial som riksdagen har rätt att begära skall lämnas i tid?

Statsrådet behöver inte svara på den frågan. De siffror jag har angivit visar att regeringen icke har förmåga att till Sveriges folks representanter här leverera det material som vi behöver i tid för att ordentligt kunna undersöka vad regeringen har föreslagit.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Först ett litet påpekande beträffande propositioner som sägs ha avlämnats för sent.

Om man ser på de propositionstider som är föreskrivna i riksdagsordningen, så blir bilden väsentligt annorlunda än den som herr Dahléén här tecknade. Då iaktas i stort sett propositionstiderna. Men vad herr Dahléén här syftar till är att han vill ha en jämnare spridning av propositionerna över en längre tidrymd. Han uppfattar tydligen propositionsförteckningarna som några slags löften om när propositionerna skall avlämnas. Löften som han anser har svikits varje gång då datum inte slår in. Det är nu inte så helt med det. En propositionsförteckning grundar sig, som herr Dalén säkerligen vet, på en planering med ett underlag som är bristfälligt och som måste vara bristfälligt. Propositioner byggs upp på basis av utredningsförslag, och när propositionsförteckningen skall göras upp är utredningsförslagen ofta inte färdiga. I varje fall är remissbehandlingen inte färdig, och efter remissbehandlingen inträffar det inte så sällan att man får göra rätt genomgripande omarbetningar och att man behöver förhandlingar och kontakter med organisationer eller intressenter. Det är alldeles omöjligt vid den tidpunkt i början av året, då propositionsförteckningen skall göras upp, förutse beträffande varje enskild proposition hur lång tid detta kan komma att ta.

Vi är alltså, när propositionsförteckningarna görs, medvetna om att det är utomordentligt osäkra uppgifter som lämnas.

Nu kan man naturligtvis med hänvisning till historien påstå att vi alltid är överoptimistiska; propositionsförteckningarna slår ständigt fel. Jag skall inte förneka att jag själv har känslan av att de ambitioner som speglar sig i propositionsförteckningarna är litet väl optimistiska.

Men det väsentliga är ju inte det, utan det väsentliga är om det finns några praktiska möjligheter att åstadkomma en bättre tingens ordning, dvs. att få en jämnare spridning av propositionerna över årets första månader. Jag tror att det är utomordentligt svårt — av flera olika skäl.

Under hösten och ända fram till nyåret måste all tillgänglig arbetskraft i första hand koncentreras på att iordningställa statsverkspropositionen, och först därefter frigörs tillräckligt med arbetskraft för att syssla med de andra propositionerna. Då tar det litet tid innan dessa propositioner blir färdiga.

För att med någon större säkerhet få en bättring till stånd får man väl närmast försöka göra en ändring av riksdagsordningen med en förlängning av propositionstiderna och kanske riksdagens vårsessioner. Men jag vet inte om riksdagens ledamöter är tilltalade av den lösningen.

Ett annat alternativ som kunde tänkas är att man slog av på reformtakten, men jag tror inte att någon av oss skulle vilja föreslå den utvägen.

Herr talman! I stället för att utställa några löften vill jag uppriktigt peka på de grundläggande svårigheterna. Jag ser inte någon väg ut ur dem, om man inte gör ganska genomgripande ändringar i riksdagsarbetet, och grundlagberedningen får väl fundera över det.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Statsrådet Lidbom inledde sitt inlägg med ett mycket egendomligt konstaterande: Riksdagsordningens propositionstider iakttas i stort sett! Om detta nu skall ha någon som helst betydelse i en sådan här debatt måste utgångspunkten vara att riksdagens ledamöter skall vara förtjusta över att inte alla budgetpropositioner kommer den 23 mars och alla lagpropositioner den 12 april – det är nämligen de fastlagda tiderna; enligt grundlagen får regeringen inte komma senare med propositionerna.

Statsrådet Lidbom var klok nog att i sitt svar till mig erkänna att man beträffande budgetpropositionerna överskridit den tiden – alla budgetpropositioner har ännu inte kommit. Men vad tjänar det till att säga att riksdagsordningens propositionstider iakttas. Det är fullständigt ointressant, eftersom herr Lidbom inte kan mena att alla propositioner skall komma på de angivna slutdagarna.

Sedan säger herr Lidbom att den propositionsförteckning som avlämnas i januari inte innebär några löften; den grundar sig på regeringens planering, som alltså enligt herr Lidbom konsekvent slår fel. Det har vi själva konstaterat att den gör! Men propositionsförteckningen grundar sig, sade herr Lidbom, på den planering man gör. Sedan summerade han: Vi kan inte göra bättre. Nej, det är mycket möjligt att regeringen inte kan det! Det är ett intressant slutbesked; riksdagen får finna sig i att det material som vi skall pröva kommer för sent till oss.

Jag återkommer, herr talman, till det jag inledde med: Det kan ju inte vara meningen att vi skall sitta och vänta på budgetpropositioner till den 23 mars och på lagpropositioner till den 12 april.

Men, herr Lidbom, den där propositionsförteckningen får man inte ta riktigt så nonchalant! Denna förteckning skall ju ligga till grund för riksdagens utskott då dessa skall planera sitt arbete. Det räcker inte som försvar för att man inte klarar av uppgiften med att säga: Detta är inga löften. Hur skall utskotten kunna planera, när ett statsråd i fråga om det enda besked vi får kan stå här och säga: Det får ni inte ta så högtidligt, vi menar inte riktigt det där?

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Det sakligt sett mest intressanta i detta sammanhang bör rimligen vara om det finns några möjligheter att åstadkomma den jämnare spridning av propositionerna som jag talade om. Vi gör varje år

Nr 51

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. erfarenheter-
na av 1966 års be-
slut om förbud mot
kroppssaga m. m.
som uppfostrings-
medel*

vad vi kan i det stycket, och tjänstemännen lägger ned ett hängivet arbete. Själva anstränger vi oss.

Men det finns vissa grundläggande svårigheter som jag tror det är besvärligt att komma till rätta med inom ramen för den nuvarande riksdagsordningen. Det är kanske lika bra att vi uppriktigt säger detta. Fram till nyåret koncentreras krafterna på att få statsverkspropositionen färdig. I det ögonblicket den är klar frigörs krafterna för att syssla med de andra propositionerna. Detta betyder, att man under januari och februari endast lyckas få fram ett fåtal propositioner. Sedan kommer en stor klump i mars och en hel del i april.

Jag kan mer än väl förstå herr Dahléns önskemål om en annan tingens ordning. Har herr Dahlé något konstruktivt uppslag därvidlag att lämna? Jag kan inte se att denna sak skulle kunna klaras av på annat sätt än genom att man vidtar genomgripande förändringar när det gäller budgetarbetet, i fråga om sista dagen för propositionernas avlämnande och genom en förlängning av riksdagens vårsessioner. Men jag vet inte om herr Dahlé är så tilltalad av en sådan lösning.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Dahlé anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare anförande i denna debatt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Ang. erfarenheterna av 1966 års beslut om förbud mot kroppssaga m. m. som uppfostringsmedel

Herr statsrådet LIDBOM erhöll ordet för att besvara fru *Dahls* (s) i kammarens protokoll för den 17 mars intagna fråga, nr 142, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Birgitta Dahl har frågat om justitieministern vill redogöra för de erfarenheter som har vunnits av de ändringar som år 1966 gjordes i föräldrabalkens bestämmelser om kroppssaga m. m. som uppfostringsmedel. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

1966 års ändring i föräldrabalken syftade till att klargöra att vårdnadshavares kroppssaga mot barn inte är tillåten som uppfostringsmedel. Ändringen innebar att den straffrihetsgrund som aganderätten dessförinnan kunde innebära utmönstrades. Av naturliga skäl är det svårt att fastställa den praktiska effekten av en sådan lagändring.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min enkla

fråga. Vi har väl alla upprörts över vad som hänt, men jag tror att det är viktigt att vi har klart för oss att de här frågorna har många aspekter. Jag är själv övertygad om att tragedier av det här slaget inte kan förhindras på ett effektivt sätt bara genom lagstiftning, förbud eller straffskärpningar. Det krävs betydligt mer ambitiösa åtgärder än så, att man utsträcker samhällets stödjande, uppsökande verksamhet så att vi mera långsiktigt kan förbättra barnens uppväxtmiljö och hjälpa föräldrarna i deras uppfostrarroll. Många familjer, även sådana som är i en s. k. normalsituation, är så pressade av sina vardagliga bekymmer och av isolering i en torftig miljö, att de har svårt att klara sin uppgift.

Det är också angeläget, att det akuta behovet av kontroll och förebyggande åtgärder så snart som möjligt kan lösas, så att man når ut till alla familjer, t. ex. genom att den förebyggande hälsovården genom barnavårdscentralerna blir obligatorisk för alla förskolebarn.

Mot bakgrunden av det här, som kräver att betydligt större resurser ställs till förfogande för olika sociala ändamål, är det verkligen beklagligt att opinionsstormen efter vad som hänt mest har riktat sig emot vår socialvård och till en kraftigt fördömande attityd av föräldrar, vilkas levnadssituation man inte känner. Vi är alla medansvariga för de sociala myndigheternas bristande resurser. Vi är också ansvariga för att aga, alltså våld, i så stor utsträckning godtas av människor som uppfostringsmedel. Det är i ett civiliserat samhälle verkligen viktigt att vi tar avstånd från våld i alla former. Därför var det en framgång när riksdagen 1966 beslöt att utmönstra den straffrihetsgrund för misshandel mot barn som fanns i den gamla föräldrabalken.

Tyvärr gick riksdagen inte riktigt så långt som man kan få intryck av i statsrådets svar. Där finns inget uttryckligt förbud emot aga. Läser man protokoll och utskottets yttrande framgår också en osäkerhet om hur lagen skulle tillämpas. Därför hänger mycket på hur den kommit att tillämpas. Det är mot bakgrunden av detta jag har ställt frågan. Jag har bl. a. av läkare hört att både domstolarnas och barnavårdsnämndernas praxis här växlar, och jag tycker det är viktigt att vi värnar om barnens rätt i denna situation.

Därför vill jag fråga statsrådet om han anser att det finns någon principiell skillnad mellan aga å ena sidan och misshandel eller rättsstridigt tvång å andra sidan, och om statsrådet vill vidta de undersökningar som krävs för att klarlägga situationen.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! De ändringar som gjordes i föräldrabalken 1966 var avsedda att skapa klarhet. Jag tror de har gjort det också. Läget i gällande rätt är att en misshandel är lika straffbar oavsett om den riktar sig mot ett barn eller en vuxen person. Begreppet aga förekommer över huvud taget inte i lagstiftningen, och det finns ingen trollformel aga som skulle kunna på något sätt ursäktat fysiskt våld mot barn.

Vad som gäller om misshandel gäller också om andra rättsövergrepp. De skall bedömas på samma sätt oavsett om de riktar sig mot barn eller vuxna.

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om åtgärder för att
förhindra barnmiss-
handel m. m.*

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det klarläggande jag anser att vi fått i och med detta uttalande. Jag hoppas att man också skall få tillfälle att genom det utredningsarbete, som enligt min mening är nödvändigt, klarlägga vilka åtgärder som krävs för att skapa ett effektivare skydd för barnen än vi uppenbarligen har i dagens läge.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Ang. åtgärder för att förhindra barnmisshandel, m. m.

Statsrådet fru ODHNOFF erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Wikners* (s) i kammarens protokoll för den 17 mars intagna fråga, nr 135, dels herr *Werners* i Malmö (m) i kammarens protokoll för den 17 mars intagna fråga, nr 137, till herr justitieministern, dels herr *Romanus'* (fp) i kammarens protokoll för den 19 mars intagna fråga, nr 156, dels ock herr *Börjessons* i Falköping (c) den 17 mars framställda interpellation, nr 78, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat justitieministern om han avser vidta åtgärder för att utvidga anmälningsskyldigheten när det gäller barnmisshandel och för att skapa anonymitetsskydd för personer som på grund av misstanke om barnmisshandel anmäler detta till vederbörande myndigheter. Vidare har herr Werner i Malmö frågat justitieministern om han anser att samhället genom lagstiftning och andra förebyggande åtgärder givit ett mot rimliga krav svarande skydd mot barnmisshandel. Dessa frågor har överlämnats till mig för besvarande. Herr Wikner och herr Romanus har vidare frågat mig om vilka åtgärder jag ämnar vidta för att förhindra misshandel av minderåriga barn. Jag avser nu att besvara dessa frågor i ett sammanhang.

Som ett led i åtgärderna för att förebygga misshandel av minderåriga barn uppdrog Kungl. Maj:t den 19 december 1969 åt socialstyrelsen att bl. a. utreda och lägga fram förslag till åtgärder för en obligatorisk anmälan av alla nyfödda barn till den förebyggande barnvården. Förslaget borde innefatta åtgärder för att främja en fortlöpande kontakt mellan den förebyggande vården å ena sidan och barn och föräldrar å andra sidan och vara så utformat att barn utskrivs från den förebyggande vården först i samband med inskrivning i skolan. Arbetet med dessa frågor har nu fortskridit så långt att socialstyrelsen räknar med att en obligatorisk anmälan av nyfödda barn till barnvårdscentral skall kunna införas 1972.

I samband med uppdraget förutsatte Kungl. Maj:t att socialstyrelsen i råd och anvisningar om åtgärder mot barnmisshandel särskilt skulle fästa vikt vid sådana förebyggande åtgärder som upplysning, uppsökande verksamhet, sociala stöd- och hjälpåtgärder och samverkan mellan olika samhällsorgan. I enlighet härmed utfärdade socialstyrelsen i juni 1970 nya råd och anvisningar angående åtgärder mot misshandel och annan skadlig behandling av barn.

Vad beträffar frågan om anmälan till barnavårdsnämnderna om barnmisshandel gäller enligt barnavårdslagen en vidsträckt anmälningsplikt. Sålunda föreligger anmälningsplikt för de myndigheter vilkas verksamhet berör barnavården exempelvis barnavårdscentralerna, centralerna för psykisk barn- och ungdomsvård, skolmyndigheterna samt social- och nykterhetsnämnderna. Befattningshavare vid dessa myndigheter har också anmälningsplikt. Detsamma gäller personal vid kommunala barnstugor samt kommunalt anställda familjedagbarnvårdare. Anmälningsplikt föreligger dessutom för alla läkare, sjuksköterskor, barnmorskor och lärare, oavsett om de innehar allmän befattning eller ej.

Beträffande anmälningar från allmänheten finns i barnavårdslagen sedan 1966 en bestämmelse som innebär att var och en som får kännedom om att barn misshandlas eller eljest utsätts för skadlig behandling i hemmet bör anmäla detta till barnavårdsnämnden. Uppmaningen att göra anmälan, liksom anmälningsplikten för myndigheter och befattningshavare, avser alltså inte enbart misshandelsfall utan all slags skadlig behandling av barn. Sekretesslagen innehåller vissa bestämmelser om anonymitetsskydd för den som gör anmälan till barnavårdsnämnd. Frågan huruvida några ändringar behövs i gällande bestämmelser rörande anmälningskyldighet och anonymitetsskydd övervägs för närvarande av socialutredningen och offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén.

Socialstyrelsen har i sina nya råd och anvisningar ingående behandlat olika åtgärder mot barnmisshandel, däribland reglerna om anmälan till barnavårdsnämnd. Mot bakgrunden av de tragiska händelser som under den senaste tiden inträffat är det viktigt att nu undersöka i vilken omfattning anmälningar till barnavårdsnämnderna om barnmisshandel förekommer och vilka åtgärder de leder till samt hur socialstyrelsens anvisningar i övrigt tillämpas. Regeringen kommer att ge socialstyrelsen i uppdrag att genomföra en sådan undersökning och att redovisa resultatet därav.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet fru Odhnoff få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Av svaret framgår att de ytterst tragiska fall av barnmisshandel som inträffat under den senaste tiden föranlett vissa åtgärder från regeringens sida. Det kan vara av vikt att få kännedom om i vilken omfattning anmälningar om barnmisshandel förekommer och framför allt vilka åtgärder de leder till. Jag vill bara hoppas att en sådan undersökning som socialstyrelsen skall företa inte blir tidsödande och att de därav föranledda åtgärderna inte heller skall låta vänta på sig. Likaså vill jag betona nödvändigheten av att frågan om eventuella ändringar i gällande bestämmelser om anmälningskyldighet och anonymitetsskydd, som för närvarande utreds, ges förtur i utredningsarbetet. Den stora osäkerhet och villrådighet som råder kring dessa frågor motiverar snara åtgärder.

Osäkerheten om anmälningskyldigheten kan ha varit en starkt bidragande orsak till den tendens till den tilltagande barnmisshandel som socialstyrelsen redan för ett par år sedan genom en undersökning kunde

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om åtgärder för att
förhindra barnmiss-
handel m. m.*

påvisa -- liksom att de flesta fallen är de dolda. Dessa undersökningsresultat var så skrämmande att man redan då hade anledning efterlysa större klarhet i gällande bestämmelser om anmälningsskyldigheten. Också då diskuterades dessa frågor här i riksdagen -- aktualiserade av tragiska händelser även den gången -- och riksdagen delgavs ungefär samma redovisning av åtgärder som statsrådet lämnat i dag. Visserligen framgår tydligt att man skärpt uppmärksamheten i olika hänseenden, men några konkreta åtgärder har man inte lyckats komma fram till. Jag vill emellertid tolka svaret så att arbetet påskyndas och att de resultat som nås också delges en bredare allmänhet.

Det brukar ju vara så att när fall av grava brott mot små värnlösa barn uppdragas upprör det alla ansvarskännande människor, och under en tid därefter förs en allvarlig debatt om händelsen och dess huvudpersoner. Dess värre karakteriseras den debatten av stor hjälplöshet både hos allmänheten och hos de berörda myndigheterna. Av den debatt som förts kring den fruktansvärda dödsmisshandeln av en liten flicka i Täby framgår med all önskvärd tydlighet att människor har föga kännedom om den anmälningsskyldighet som föreskrivs i barnavårdslagen. Vidare har man ringa eller ingen uppfattning alls om vilka garantier för anonymitets-skydd som föreligger. Att dessa frågor nu är föremål för utredningar vittnar enligt min mening om att de ansvariga själva upptäckt att lagen i dessa stycken har luckor som måste täppas till.

När framför allt anmälningsskyldigheten diskuteras får man en stark känsla av att det är de vuxnas rättsstrygghet man är synnerligen angelägen att slå vakt om, och följaktligen går man försiktigt fram för att i möjligaste mån skydda de vuxna för obehag. Vi har tagit stor hänsyn till de vuxnas reaktioner i stället för att skjuta barnens rättsliga trygghet i förgrunden.

Det är ju barnen det gäller. Vi hyser ängslan för att en vidgad anmälningsskyldighet kan leda till okynnesanmälningar, att människor av illvilja eller av felaktig misstanke gör anmälningar. Jag tror att dessa farhågor är mycket överdrivna. Men om det nu skulle vara så, anser jag att de riskerna måste vi helt enkelt ta. Genom garanterat anonymitets-skydd kan en hel del av de riskerna elimineras.

Anmälningsplikten respektive -skyldigheten medför i många fall dubbla lojaliteter vilket leder till svåra avvägningsfall. Jag tänker då närmast på t. ex. läkares och sjuksköterskors tystnadsplikt å ena sidan och anmälningsplikt å den andra. Även för andra människor kan den dubbla lojaliteten utgöra ett svårt hinder för en anmälan om misstänkt barnmisshandel. Men dessa svårigheter får enligt min mening under inga förhållanden ge anledning till en avvaktande hållning så att man måhända avstår från anmälan för att tillgodose lojalitetskravet i annat avseende. Så fort man misstänker barnmisshandel bör anmälan inlämnas.

Jag vill här citera ett uttalande av professor Rolf Zetterström, ordförande i den statliga barnmisshandelsutredningen och chef för S:t Görans barnsjukhus i Stockholm. Uttalandet är återgivet i pressen i dag och lyder: "Den svenska läkarkårens vaksamhet mot barnmisshandel har otvivelaktigt skärpts under de senaste åren. Men det räcker inte. Det viktigaste nu är att den stora allmänheten lär sig att vi alla har ett

*Om åtgärder för att
förhindra barnmiss-
handel m. m.*

kollektivt ansvar för barnen. Att alla som får kännedom om att ett litet barn utsätts för våld är skyldiga att ta på sig obehaget av en anmälan till barnavårdsnämnden." Det är de värnlösa barnens rättstrygghet som måste vara riktningen för de bestämmelser vi utfärdar.

Jag utgår, herr talman, från att regeringen och myndigheterna vidtar de åtgärder som befins nödvändiga för att varje oklarhet kring både anmälningsskyldigheten om barnmisshandel och anonymitetsskyddet med det snaraste elimineras. Man kan med säkerhet påräkna starkt stöd från en bred opinion för varje vidtagen åtgärd som är ägnad skydda barn mot övergrepp från föräldrar och andra vårdare. Det är i sammanhanget befogat erinra om vikten av att allmänheten får ingående kännedom om de anvisningar som utfärdas. Jag är övertygad om att dessa emottas med respekt och t. o. m. tacksamhet av den breda opinion som givit uttryck åt sin förtvivlan över de grymma brott som begåtts mot små värnlösa barn.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga och jag anser personligen att det är positivt.

Alla förstår varför jag ställt frågan; det är framför allt med anledning av barnmisshandeln i Täby. Den har upprört hela svenska folket. Man har frågat sig: Hur kunde detta ske i vårt välordnade land med en väluppbyggd familjepolitik? Det är tydligt att det måste göras ännu mer på detta område för att motverka detta slag av misshandel. Med detta har jag inte påstått att det inte vidtagits åtgärder av olika slag. Jag har läst socialstyrelsens utredning om barnmisshandel och även dess råd och anvisningar.

När denna fråga nu påtalats i riksdagen av så många, hoppas jag att det är en signal till vederbörande myndighet eller myndigheter att med all kraft ta sig an uppgiften. Den får inte domna bort tills nästa tragedi händer.

Det finns ingen anledning för mig att peka ut någon skyldig myndighet. Det är framför allt den som misshandlat barnet som har den största skulden. Men vi får komma ihåg att alla ohyggliga händelser som regel har en bakgrund, bl. a. sjukdomar av olika slag, narkomani och alkoholism.

Som framgår av svaret har det gjorts en hel del för att förebygga och motverka barnmisshandel. Här påpekas att arbetet med dessa frågor nu har fortskridit så långt att socialstyrelsen räknar med att en obligatorisk anmälan av nyfödda barn till barnavårdscentral skall kunna införas 1972.

Enligt barnavårdslagen har man anmälningsplikt till barnavårdsnämnden om man misstänker barnmisshandel. Det är här som det behövs en ingående upplysning, t. ex. genom broschyrer, genom radio och TV m. m. Det meddelas i svaret att sekretesslagen innehåller vissa bestämmelser om anonymitetsskydd för dem som gör anmälan till barnavårdsnämnden, och man överväger nu eventuella ändringar i gällande bestämmelser inom socialutredningen och offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén. Det hälsar jag också med största tillfredsställelse. Jag tror att det är nödvändigt att tillförsäkra vederbörande anmälare ett säkert anonymitetsskydd.

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om åtgärder för att
förhindra barnmiss-
handel m. m.*

För en lekman är det svårt att komma med förslag till hur man effektivt skall kunna förebygga barnmisshandel, och det har jag heller inte tänkt. Det ankommer på vederbörande myndighet att göra detta. Men enligt tidningsuppgifter fick socialvården i Stockholm en rapport om paret från det hotell där den dödsmisshandlade treåringen bodde. Meddelandet utlöste inga kontrollåtgärder. Jag ställer den frågan: Är det riktigt vad som uppgetts i tidningen? Femton barn har, enligt en utredning, under 1957–1966 misshandlats till döds, och lika många barn har fått men för livet. Det är beklämmande siffror. Här gäller det små oskyldiga barn som inte kan försvara sig själva. Det är ofattbart. Här måste den berörda myndigheten gripa in så fort en minsta antydning om barnmisshandel kan misstänkas.

Till sist, herr talman, vill jag uttala att kontrollen av barnens säkerhet bör skärpas, och det bör bli ett fullständigt anonymitetsskydd för dem som anmäler barnmisshandel.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Även jag ber att få tacka för svaret. Det vi här diskuterar är en mycket komplicerad problematik, som på lång sikt kräver grundliga förebyggande åtgärder också på hemmets och familjelivets område. Orsakerna är ju synnerligen svåråtkomliga, därom är sakkunskapen enig. Det förekommer barnmisshandel i alla socialgrupper och det är det som gör det så svårt att angripa problemet. Misshandel förövas också av personer som utåt ter sig som helt ordinära föräldrar, väl anpassade i samhället, men vid närmare undersökning visar de sig ha en rad psykiska särdrag som är utlösande. Sedan är det alldeles självfallet riktigt också, som fru Dahl sade, att social misär fungerar som en utlösande faktor.

I den aktuella situationen är väl svårigheten främst att uppvisa de många fall av misshandel som tydligen sker i vårt land. Den beklämmande lilla del som bringas till myndigheternas kännedom är som sagt en mycket ringa del av helheten.

Statsrådet tar upp allmänhetens anmälningsmöjlighet. Myndigheterna, dvs. alla de som har med barn- och familjepolitik att göra, har sin anmälningsplikt, men också allmänheten har möjlighet att anmäla dessa fall. Här måste man väl driva en mycket energisk upplysningsverksamhet. Hur är det med anonymitetsskyddet? Om människor fått klart för sig att man visst inte behöver uppge namn och adress för en sådan anmälan, skulle viljan säkert bli större att ingripa, men nu drar man sig för det. Man är rädd att engagera sig i sådana lägen. Här måste som sagt en ordentlig upplysning till i massmedia.

Vidare tror jag att man måste bedriva en mycket medveten kampanj mot den vanliga mentaliteten att inte lägga sig i, mot rädhågan att ta initiativ och engagera sig. Herr Börjesson i Falköping sade mycket riktigt att det är en utbredd opinion som med stor tillfredsställelse skulle hälsa en förändring på detta område, om myndigheterna kunde klara de här problemen. Men det märkliga är att samma opinion inte är lika villig att samarbeta med myndigheterna, att engagera sig för människor i nöd. Det gäller inte bara barnmisshandel. Det händer ju på våra vägar att trafikanter kör förbi blödande offer. Här finns en brist på samhällsanda,

och skola, folkrörelser och kyrka måste försöka att förändra denna mentalitet. Det är inte bara kyrkan som har anledning att predika om den barnhäftige samariten i detta sammanhang. Utan att riskera att hamna i angiveri kan man väl lugnt våga påstå, att det är bättre att göra en anmälan för mycket än en anmälan för litet. Det är ju liv som står på spel.

Statsrådet tar också upp frågan om obligatorisk anmälan av alla nyfödda barn till barnvårdscentral. Den är ju under utredning och det är väl helt klart att det kommer att gå i denna riktning. Men man får inte glömma bort alla de inte i Sverige födda barn som kommer hit och som är i de aktuella åldrarna. Det visar sig ju att barnmisshandel som regel förekommer upp till tre års ålder. Det gäller alltså alla invandrabarnen, och vi har ju ett aktuellt exempel på att en sådan kontroll behövs. Det får vi alltså hoppas att utredningen inte glömmer bort.

Uppenbarligen är det barnvårdscentralen som har den bredaste kontaktytan med hemmen. En uppgift från Stockholm -- visserligen för 1966 -- ger vid handen att 98,8 procent av barnen står under barnvårdscentralernas kontroll. Det är en mycket hög siffra, och den har väl inte blivit lägre under de senaste åren. Ett obligatorium skulle ju därför inte upplevas som någon stor förändring.

Det är väl heller inte på något sätt personlighetskränkande att samhället här erbjuder sina tjänster. Numera vidtar man en hel del åtgärder på BB utan att fråga om lov. Man gör en s. k. screening av alla nyfödda barn, tar ett blodprov för att testa huruvida de har en speciell medfödd ämnesomsättningssjukdom och för att i så fall omedelbart kunna vidta åtgärder. Skulle man vänta därmed tills sjukdomen ger tydliga symtom, skulle den redan befinna sig i ett mycket gravt stadium. Nog kan man med samma självklara rätt säkerställa barnets hälsa genom vad jag vill kalla en miljökontroll i de svenska hemmen genom barnvårdscentralens försorg.

Måhända skulle man också kunna avdramatisera anmälan till barnvårdsnämnden, om den hembesökande barnsköterskan tog direkt kontakt med barnsjukhus i fall där möjlighet föreligger och därmed låta anmälan till barnvårdsnämnden anstå tills läkaren hade sagt sitt. Jag har på känn att en anmälan från sköterskan direkt till nämnden måste få den konsekvensen att nämnden föranstaltar om en utredning med allt vad därtill hör, och det blir en mera besvärande och förhållande procedur. Det gäller ju att göra handläggningen så smidig som möjligt.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Odhnoff för svaret på min fråga, som gällde vilka åtgärder statsrådet överväger för att komma till rätta med problemet barnmisshandel. Vad jag hade i tankarna var två huvudtyper av åtgärder, dels sådana som syftar till att upptäcka barnmisshandel och att skydda de barn det gäller från fortsatt misshandel. Det är naturligt om sådana åtgärder står i förgrunden i dag. Den andra huvudtypen är de allmänt förebyggande åtgärderna. De är väl så viktiga, och jag skall be att få återkomma till dem.

Den lagliga möjligheten att ingripa mot allvarlig barnmisshandel finns

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om åtgärder för att
förhindra barnmiss-
handel m. m.*

ju. Problemet är, som tidigare har påpekats, att man inte upptäcker fallen. Lagen säger här att den som får kännedom om barnmisshandel bör anmäla detta till barnavårdsnämnden. Men naturligtvis avstår många människor från det, därför att det kan leda till obehag för dem själva.

Därför är en förstärkning av anonymitetsskyddet motiverad, och det är bra om den saken utreds. Det är klart att det här är komplicerade frågor. Jag har inte riktigt kunnat finna av direktiven för offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén på vilket sätt och med vilken målsättning frågan utreds. Jag vore därför tacksam om statsrådet ville utveckla litet mer vad som kan väntas på den punkten.

Frågan är om anmälningsplikten bör skärpas. I dag är det ju bara föreskrivet att man *bör* anmäla de fall man får kännedom om. Jag inser mycket väl att det är svårt att nå några effekter på det här sättet, men det finns ändå, som tidigare sagts här, en mycket stor uppslutning kring tanken att vi måste komma till rätta med problemet barnmisshandel.

Då bör väl även en skärpning av anmälningsplikten övervägas. Jag vill fråga fru Odhnoff om en sådan lagändring övervägs. Det är utmärkt att man nu kommer att ge socialstyrelsen i uppdrag att undersöka erfarenheterna av den nuvarande lagstiftningen och de anvisningar som socialstyrelsen har givit ut. Men innebär det också att man skall överväga frågan om en skärpning av anmälningsplikten?

Det är klart att det är svårare att ingripa beträffande lindrigare former av misshandel, fall som ligger på gränsen mellan vad man i dagligt tal uppfattar som misshandel och vad som betecknas som "tillåtna kroppsliga tillrättavisingar". Jag tycker att statsrådet Lidboms uttalande på den punkten är mycket intressant, eftersom det enligt mitt sätt att läsa inte riktigt stämmer överens med vad som sägs i socialstyrelsens anvisningar. Där uttalas att obetydliga kroppsliga tillrättavisingar inte kan anses som misshandel. Det framhölls också i andra kammaren av utskottsordföranden, när lagändringen antogs 1966. Hon sade att utskottet delar uppfattningen att vissa lindrigare tillrättavisingar alltså skall vara tillåtna.

Statsrådet Lidbom säger att man skall bedöma handlingar mot barn och vuxna precis likadant. Om man ger en vuxen person en kroppslig tillrättavising, så undrar jag om det verkligen bedöms på samma sätt som när samma åtgärd vidtas mot ett barn.

I den utredning som socialstyrelsen gjorde 1969 sägs att man inte kan komma längre med lagstiftning. Jag skulle vilja veta om fru Odhnoff delar den uppfattningen eller om hon är villig att överväga en skärpning av lagen också på det området. Dels för att öka möjligheterna att ingripa, dels, och kanske framför allt, för att påverka idealbildningen. Lagstiftning har ju ofta den effekten.

Det är en smula svårt att inse varför man skall tillåta våld mot barn som inte kan försvara sig, när man inte gör det mot vuxna. Jag är medveten om att det här föreligger svåra gränsdragningsproblem, men frågan måste ändå ställas: Går det att komma längre lagstiftningsvägen? 1969 års utredning sade att sådana här kroppsliga tillrättavisingar av egna barn ingår i ett svenskt normalbeteende. Visst gör de det. Men kan man lämna frågan med ett sådant konstaterande, eller finns det

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om åtgärder för att
förhindra barnmiss-
handel m. m.*

möjligheter att komma vidare? Utredningen föreslog att man skulle göra en sociologisk studie om inställningen till kroppslig bestraffning, som bl. a. skulle omfatta en kartläggning av inställningen till och förekomsten av kroppslig bestraffning i olika former, en kartläggning av olika egenskaper hos individer med olika inställning till kroppslig bestraffning och orsakerna till sådana skillnader i beteende som man kunde finna. Jag skulle vilja fråga: Vad har hänt med detta uppslag? Har någon sådan undersökning gjorts och vad har den i så fall visat?

Beträffande den andra huvudtypen av åtgärder, de allmänt förebyggande, kan man säga att det inte är så många av de verkligt allvarliga fallen av barnmisshandel som skulle kunna undvikas genom allmänna åtgärder. Det är här fråga om något tiotal fall per år som rapporterats. Vi vet naturligtvis inte hur stort det totala antalet av allvarlig barnmisshandel är. De inblandade vuxna personerna är ofta psykiskt sjuka eller drabbade av något slags personlighetsabnormitet. Deras egen bakgrund kan vara djupt tragisk och svår att reparera.

Men vi vet också att lindrig misshandel förekommer i långt större utsträckning, och det gäller kanske särskilt den psykiska misshandeln. Därför är de allmänt förebyggande åtgärderna så viktiga. Visserligen är det som herr Werner i Malmö sade att barnmisshandel förekommer i alla socialgrupper. Det är kanske viktigt att betona detta med hänsyn till den diskussion om dessa problem som förs i dessa dagar. Men den sociala hjälpverksamheten, nykterhetspolitiken, den psykiska hälsovården osv. kan naturligtvis undanröja många anledningar till barnmisshandel. Jag går inte in på det i dag även om det naturligtvis är ett grundläggande konstaterande.

Jag vill här ta upp tre punkter för allmänna åtgärder som speciellt gäller barnens situation.

Punkt 1 är en allmän hälsokontroll av barnen. Det är en positiv nyhet när statsrådet meddelar att en obligatorisk anmälan av nyfödda barn till barnvårdscentral skall kunna införas 1972. Men då frågar man sig: Vilka åtgärder kommer att vidtas efter denna anmälan av alla barn? Att man skall hålla en kontinuerlig registrering av alla barn utgår jag ifrån och att man skall få ett så vattentätt system som möjligt när de flyttar. Men kommer man också att få resurser att göra regelbundna kontroller? Redan en obligatorisk hälsokontroll för fyraåringar anses i dag vara en alltför resurskrävande åtgärd.

Kommer man att klara den uppsökande verksamheten så att alla barn, i synnerhet i de familjer som inte själva uppsöker barnvårdscentralen, kan hållas under en kontinuerlig uppsikt? Är fru Odhnoff och regeringen villiga att ge denna fråga hög prioritet?

Punkt 2 gäller en allmän föräldraskola. Vi vet att vanföreställningar fortfarande är mycket vanliga när det gäller barnuppfostran, och det är knappast förvånande mot bakgrunden av de ringa kunskaper som de flesta får. Det brukar sägas att man inte får sätta sig i en bil och köra den utan att ha fått en omfattande utbildning, och det är med all rätt så, men uppfostra barn, som är mycket svårare, får man göra utan några kunskaper alls.

1969 års utredning redovisade en undersökning som gett vid handen

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om åtgärder för att
förhindra barnmiss-
handel m. m.*

att 85 procent av pojkarna och 70 procent av flickorna bestraffades kroppsligt av modern en eller flera gånger i veckan. För fadern var siffrorna 50 respektive 35 procent (inte för att fäderna är speciellt mycket snällare, utan naturligtvis för att de inte är hemma så mycket). Även om det i många av dessa fall gäller mycket lindrig kroppslig tillrättavisning, är det ändå skrämmande siffror. De opinionsundersökningar som gjorts visar också att en stor grupp, troligtvis en majoritet, av alla svenskar anser att aga i hemmet är en nödvändig uppfostringsmetod - 53 procent av alla svenskar enligt en SIFO-undersökning av 1966. Undersökningen "222 Stockholmspojkar" visade att 61 procent av mödrarna och 67 procent av fäderna ansåg att barnen "ibland är så elaka att de måste få stryk".

Fysiskt våld är så påtagligt att vi kanske har en tendens att se bort från den psykiska misshandeln. Men man kan fråga sig: Vilken effekt har det att ett barn tvingas att stå i timmar i skamvrån? Att man använder skammen och skräcken som uppfostringsmedel är alltför vanligt - troligen i många fall beroende på rent oförstånd eller okunnighet. Det kan naturligtvis förorsaka bestående skador i personligheten.

Här räcker det nu inte längre med en allmän välvilja och vissa punktinsatser från barnavårdscentralers och enskilda organisationers sida, utan nu behövs det en verkligt bred aktion för att få till stånd en allmän föräldraskola. Ett sätt vore att engagera den kommunala vuxenundervisningen. Alla som får barn borde få en inbjudan till föräldraskolan som gav både mamman och pappan en grundkunskap om spädbarnsvård, barnpsykologi, barnets utveckling osv. Sedan borde inbjudningar komma med jämna mellanrum till korta, koncentrerade kurser som var avpassade efter barnens ålder. När man har barn i en viss ålder och har problem med dem har man ju motivation för att vilja lära sig. Där skulle man också i samtalsgrupper få diskutera med föräldrar i samma situation.

Herr talman! Jag tror inte att detta är någon universallösning - man klarar inte allt med kurser - men kunskap är i regel till nytta och sällan till skada.

Dessa förslag har framförts i riksdagen vid flera tillfällen och alltid tillbakavisats med lugnande försäkringar om att skolöverstyrelsen följer frågan, det räcker inte. Nu frågar jag: Vill fru Odhnoff gå in för att en allmän föräldraskola skall komma till i sinnevärlden?

Punkt 3 gäller en utbyggd familjerådgivning. Risken för barnmisshandel av alla slag är naturligtvis störst i problemfamiljerna. Därför skulle en satsning på familjerådgivning få effekter också för barnens trygghet. Här finns en viss försöksverksamhet, huvudsakligen i landstingens regi. Men när förslag framförts om en rejäl utbyggnad och en permanent organisation hänvisar man i regel till utredningar.

När blir det något av med familjerådgivningsbyråerna så att man får en verklig bredd på verksamheten, så att det blir nära till en sådan byrå, så att det blir naturligt för familjerna att söka sig dit innan situationen är ohjälplig? Det är den sista frågan som jag vill ställa till fru Odhnoff.

Herr talman! Hur föräldrarna behandlar sina barn är också till sist i stor utsträckning en följd av den syn på barnen som råder i vårt samhälle. Det talas ibland om att vi lever i barnens århundrade. I dag verkar den karakteristiken enbart makaber.

Även om vi bortser från den allvarliga barnmisshandeln måste vi tyvärr konstatera att vi i vårt land har alltför mycket kvar av betraktelsesättet att barnen är föräldrarnas egendom. Det finns en tendens att betona föräldrarnas rätt före barnens.

När man vill inskränka den rätten möts man ofta av frågan: Men är då barnen samhällets egendom — eller kanske rent av politikernas? Nej, det är en självklarhet som tyvärr ofta behöver upprepas: Barnen är inte någons egendom; de är individer med egna rättigheter. Ibland behöver den rätten tas till vara av samhället på samma sätt som vi i andra sammanhang betraktar det som självklart att samhället tillvaratar den svagares rätt gentemot en starkare part.

Från liberal synpunkt finns det ofta anledning att slå vakt om mångfalden, valfriheten. Det leder till slutsatsen att föräldrarna bör ges en betydande frihet när det gäller uppfostringsmetoder, idealbildning osv. Den valfriheten bör finnas både för barnens, föräldrarnas och samhällets skull.

Men när vi i dag diskuterar barnmisshandeln — både den allvarliga och den i lindrigare former — är det, liksom i många andra situationer, angeläget att betona barnens rätt att kräva samhällets skydd och samhällets ansvar att hjälpa föräldrarna att ge barnen en miljö som tar till vara de kunskaper som i dag har uppnåtts om barns utveckling och uppfostran.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Här har förut talats om socialstyrelsens utredning, som nu är ett par år gammal. Av de 119 barnmisshandelsfall som där redovisas var det en övervägande del som antingen ledde till dödlig utgång eller förorsakade grava men för framtiden. Siffrorna är naturligtvis skrämmande men berättar inte hela sanningen, eftersom de flesta fallen både då och med all säkerhet också i dag förblir okända. Och de är många.

Det finns ingen möjlighet att konstatera om barnmisshandeln ökar — vi har ingen tillförlitlig statistik — men det finns anledning att förmoda att den gör det. Det är en hemsk tanke. I ett upplyst land med stigande utbildning, god materiell standard, tillgång till expertis och hjälp av olika slag och färre barn per familj än någonsin tidigare finns det människor som medvetet och fullt avsiktligt slår och misshandlar det kanske mest värnlösa som finns. Man ställer sig då frågan: Är det en följd av den ökade råhet som vi finner på olika områden i vårt samhälle och i andra samhällen? Är det barnen som skall dyrast betala ökningen av våldet?

Brottstatistiken visar att i vårt land ökade misshandelsbrotten mellan 1968 och 1969 med 14,4 procent; de steg från 13 119 till 15 001. Förra sommaren publicerades en prognos från en arbetsgrupp inom kanslihuset, enligt vilken våldsbrotten beräknas öka med 20 procent under de närmaste fem åren. Samtidigt presenterades en undersökning av under 1969 anmälda våldsbrott i Stockholm, varav framgick att en inte ringa del av brottsoffren utgjordes av äldre och handikappade.

Herr talman! De som fysiskt angriper äldre och handikappade människor, de är också i stånd att misshandla barn. Det visar en fasansfull likgiltighet för medmänniskor. Och skall utvecklingen fortsätta vad gäller

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om åtgärder för att
förhindra barnmiss-
handel m. m.*

ökningen av våldsbrotten, då finns det orsaker att befara detsamma när det gäller barnmisshandeln.

Jag vet att man inte minst inom utbildningsdepartementet har uppmärksammat den ytterst negativa företeelse som mobbingen bland barn i skolorna innebär, när barn psykiskt och fysiskt misshandlar dem som är svagare eller annorlunda. Vi kommer väl alla att arbeta och göra vad vi kan för att lösa de problem som är förenade med detta.

Vilhelm Moberg skrev en gång att vårt välfärdssamhälle håller på att förändras till ett ofärdssamhälle – en allas kamp mot alla. Jag börjar bli rädd för att nästa steg är ett våldssamhälle, där de starka slår de svaga. Vi måste bryta den utvecklingen. Frågan är då: Hur skall vi kunna göra det?

Här har talats och talats väl – och jag vill tacka statsrådet Odhnoff för det informativa svar som gavs på interpellationen och frågorna – om vad man från samhällets sida skall kunna göra för att råda bot på det som är barnmisshandel.

Gabriel Romanus tog upp barnens situation i samhället. Jag läste en intervju med rektorn för Östra Spång, där han framhåller att föräldrar till intagna barn ringer och säger: "Behåll honom så länge ni kan! Vi vill inte ha med honom att göra." Den attityden mot barn måste brytas. Givetvis är det då väsentligt att samhället gör insatser, men det är också utomordentligt väsentligt att vi lägger en del av ansvaret på familjen.

Det är en dubbel uppgift för både samhälle och familj – kanske mest för samhället när det gäller att förändra attityderna – att lära människorna vad det innebär att vara förälder. Jag är inte lika positiv som herr Romanus i fråga om föräldraskolor och föräldrautbildning i det avseendet att jag tror inte att vi på det sättet når de föräldrar det här verkligen gäller. Vi måste ju finna misshandelns innersta orsak. Den kan vara, som någon har sagt, psykisk sjukdom, men en annan är den som modern i Täbyfallet motiverade sin brist på ingripande med, nämligen okunnighet. Min uppfattning är att vi måste lära föräldrarna när de blivit föräldrar.

När en kvinna får barn på BB får hon lära sig att sköta barnet. Hon får i dag på de flesta sjukhus, tror jag, också lyssna till en föreläsning av en läkare, som redogör för amning och barnsjukdomar. Här, liksom under den förebyggande mödravården, just här måste frågan om misshandeln tas upp. Här när man nämligen alla kvinnor. Ingen kvinna skall kunna fara hem med ett barn från BB utan att ha fått en intensiv undervisning om faran med fysiskt våld och faran av att slå barn. Jag hoppas att statsrådet Odhnoff för fram de här tankarna till socialministern, ty detta ligger ju under hans departement.

Det gäller att hos de unga föräldrarna skapa en förvisning om att man inte får slå barn och att man inte heller får tolerera att andra gör det. Detta skall enligt min uppfattning – och det vore roligt att få höra statsrådet Odhnoffs kommentarer – ingå i den elementära rådgivning som lämnas på förlossningsanstalterna till varje nybliven mor. Det är barnläkare, gynekologer och sjukvårdspersonal som måste ta det som sin uppgift att genomföra detta. Såriga bröstvårtor läker, men ett sårigt barn kan få men för livet.

Samhällets andra uppgift är att skydda de barn som blivit utsatta för

misshandel. De föregående talarna har, tycker jag, ganska enhälligt fört fram krav och synpunkter med anledning av det svar som statsrådet Odhnoff har givit. Vad jag möjligtvis skulle vilja lägga till är att vi alla skall ha klart för oss att vi från samhällets sida inte kan nå alla ur förebyggande synpunkt. Allra svårast är det kanske att nå dem som i realiteten blir de värsta misshandlarna. Där har vi – och cirkeln sluter sig kanske – en återgång till våldet inom alla olika områden i samhället. Men vi har som jag också ser det, ett oerhört stort ansvar som måste läggas på familjen när det gäller att begränsa alla slag av våld.

Fru SÖDER (c):

Herr talman! Den tragiska händelsen i min hemkommun kunde föranleda en ännu mer djupgående debatt om de bakomliggande orsakerna till denna händelse. Det är ju ändå ytterst fråga om varför människor drivs till sådana fruktansvärda handlingar som här har inträffat. En sådan debatt skulle kräva en ingående analys av den enskilda människans situation i dagens samhälle. Jag vill därför i dag bara beröra en speciell del av problematiken i detta ärende.

Under den allmänna motionstiden i år avlämnade jag en motion, i vilken jag yrkade på en översyn av bestämmelserna i sekretesslagen till förmån för ett bättre anonymitetsskydd för anmälare av barnmisshandel. Med tillfredsställelse har jag i dag konstaterat att statsrådet Odhnoff nu säger i sitt interpellationssvar till herr Börjesson i Falköping, att en ändring övervägs av socialutredningen och offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén.

Behovet av denna översyn har förelegat sedan länge, då – som här har sagts flera gånger tidigare i debatten – omfattningen av barnmisshandeln har ökat sedan åtskilliga år tillbaka vad gäller de upptäckta fallen. Som också har anmärkts här tidigare har man anledning förmoda att antalet upptäckta fall är ännu mycket större.

Det är alltså många barn som utsätts för både fysisk och psykisk misshandel. Myndigheterna har, som står i interpellationssvaret, vidsträckt anmälningsplikt, men vad barnavårdslagen säger om att allmänheten bör anmäla barnmisshandel har inte uppmärksamrats i tillräcklig grad, och inte heller kan man säga att det har efterlevts. Här har påpekats tidigare att det finns ett stort behov av information och upplysning i dessa frågor.

Min uppfattning är den att en förbättring av anonymitetsskyddet, så att man tillgodoser barnens rätt samtidigt som man inte undergräver den enskildes integritet och rättsskydd, kan väsentligt bidra till att myndigheterna i större omfattning än nu får kännedom om fall då barn befinner sig i dessa svåra situationer.

I likhet med fru Dahl och även andra vill jag dock poängtera att skall vi komma till rätta med dessa problem, måste vi börja från grunden. Jag skall bara här ta exempel som har nämnts tidigare – förebyggande verksamhet i barnavårdscentralerna och ökad familjerådgivning.

Det står ju helt klart att de resurser som socialvården i dag förfogar över är alldeles otillräckliga. Och jag vågar nog påstå att även om man i många fall får kännedom om barnmisshandel, så är man ibland inom

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om åtgärder för att
förhindra barnmiss-
handel, m. m.*

socialvården förtvivlad över att man har så otillräckliga möjligheter att hjälpa i de fall där det behövs. Vad man framför allt inte har möjligheter till är ju att rehabilitera familjen som helhet, och där återstår oerhört mycket att göra. Jag vill poängtera att här har vi en av samhällets väsentligaste uppgifter – att se till att den här sidan blir tillgodosedd.

Till sist vill jag dock säga att vad det här är fråga om kanske ytterst är att skapa en opinion för ökat medmänskligt ansvar i vårt samhälle – inte bara som anmälare, utan vi skall vara ett stöd för vår omgivning, var och en efter sin ringa förmåga. Där har vi alla vårt ansvar, både som politiker och som medmänniskor. Och som politiker har vi framför allt ett ansvar att planera samhället på ett sådant sätt att vi verkligen ger utrymme för människor att vara medmänniskor.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag vill till att börja med deklarerat att jag känner väldigt stor sympati för den attityd som fru Söder gav uttryck för i sitt anförande. Jag tycker nämligen att den situation som vi står inför här är så pass komplicerad och besvärlig och så okänd för de flesta av oss – även för dem som i andra sammanhang är experter på socialvård – att en mycket stor ödmjukhet är befogad.

Det är mig ganska främmande att ägna mig åt generaliseringar om våldet eller samhällsutvecklingen eller den ena eller andra myndighetens bristande effektivitet. Man har ju ingalunda bevisat att barnmisshandeln i sig har ökat. Det är som framgår av socialstyrelsens utredning i stället så, att detta är en företeelse som man som fenomen bara har känt till i tio år. Tidigare var man inte klar över ens att sådant här förekom. Många socialvårdande myndigheter eller sjukvårdande myndigheter och personalen där – läkare, sjuksköterskor, socialarbetare – kände inte till problemet, och det innebar att de helt enkelt inte kunde ställa en diagnos. Läkare, som fick in svårt misshandlade barn på sjukhuset eller barn med svåra skelettskador, förstod inte vad det rörde sig om.

Vi hade till för ett par år sedan inget sätt att registrera de misshandelsfall som förekom, vare sig på sjukhusen eller inom de socialvårdande myndigheterna. Vi vet också väldigt litet om vad som får människor att misshandla barn på det här sättet. Därför tror jag att vi måste börja från grunden och alla starkt känna vårt ansvar.

Och när vi här i dag har talat så mycket om behovet av att känna ansvar, så skulle jag vilja säga att det ansvaret är inte bara ett anmälningsansvar, utan det är t. ex. också ansvaret att ge resurser till de myndigheter som skall arbeta med dessa frågor i den utsträckning som behövs för att de skall kunna göra ett meningsfullt arbete. Jag är nämligen alldeles övertygad om att ifall vi nu skärper lagen vad gäller anmälningsskyldighet för sådana här misshandelshistorier utan att ge de barnvårdande myndigheterna tillräckliga resurser – dvs. mer resurser – kommer ingen förbättring alls att inträda. Jag hoppas att de av oss, som nu har givit uttryck för åsikter i de här frågorna, i det kommunala och landstingskommunala arbetet liksom i riksdagsarbetet skall vara villiga att stötta upp kraven på ökade resurser till de socialvårdande myndigheterna. I dag saknar man på de flesta håll de resurser som behövs för att ägna sig

åt förebyggande arbete. Vi har här ett helt nytt fält för reformer av en typ som kan kallas för en utvidgning av barnavårdscentralernas arbete. De reformerna måste vi gripa oss an med. Det gäller att utvidga mödravårdscentralernas arbete, så att det blir mycket mer människovårdande än det i dag är med sin ganska strikt biologisk-medicinska inriktning, en utvidgning av barnstugeverksamheten — ja, över huvud taget gäller det att från samhällets sida stödja familjerna så att de inte blir så isolerade och utlämnade som de många gånger är i dag.

Jag sade inte, herr Werner i Malmö, att det här bara gäller familjer i ekonomisk misär. Tvärtom sade jag att också många familjer i normalsituationer i dag är så hårt pressade av sina vardagliga bekymmer och av att leva isolerade i en torftig miljö — och det är inte alltid detsamma som en fattig miljö — att de inte klarar upp sin föräldraroll.

Vi måste göra klart för oss att den lilla kärnfamiljen helt enkelt inte är tillräcklig i dagens samhälle vare sig för barnen eller för föräldrarna. Om det kan komma något gott av den opinionsstorm som vi nu upplever, bör det vara att det skapas opinionsunderlag för vittomfattande reformer på familjepolitikens och socialvårdens område.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! I denna debatt är det kanske den stora enigheten som är det mest påfallande. Företrädare för olika partier har alla varit eniga om nödvändigheten av att arbeta för att de allra svagaste i samhället skall få det skydd och den hjälp som de behöver. I de inlägg som här gjorts har man också tagit upp den anmälningsskyldighet som föreligger, och från några håll har det där krävts skärpningar, ett effektivt anonymitetsskydd och, inte minst, förebyggande åtgärder.

När det gäller de frågor som herr Börjesson i Falköping inledde med finner jag det angeläget att understryka, att socialstyrelsen ju nu får i uppdrag att i samverkan med representanter för Allmänna barnhuset göra en översyn av hur systemet med Råd och anvisningar fungerar, och inte minst Göta Roséns utomordentliga sakkunskap borgar för att det uppdraget kommer att fullgöras med all tänkbar noggrannhet och kraft.

När det gäller de dubbla lojaliteter som herr Börjesson i Falköping talar om vill jag framhålla att det förhållandet att en befattningshavare har tystnadsplikt ingalunda fritar honom från den anmälningsskyldighet han har: anmälningsskyldigheten tar över tystnadsplikten.

Jag vill också i sammanhanget påpeka för herr Werner i Malmö att underlåtenhet att fullgöra den anmälningsskyldighet som befattningshavare hos barnavårdsnämnd och i allmän tjänst anställda läkare, lärare, sjuksköterskor och barnmorskor har — att "ofördrojligen till barnavårdsnämnd anmäla sådant som de i sin verksamhet erhållit kännedom om av beskaffenhet att föranleda nämndens ingripande" — kan medföra straffrättsligt ansvar för dessa personer, som är underkastade ämbetsansvar. Underlåtenheten kan då bedömas som tjänstefel. För annan anmälningsskyldig än person med ämbetsansvar är sådant ansvar inte stadgat.

I debatten har man berört nödvändigheten av att invandrarbarn skulle uppsökas och att man skulle knyta kontakt med dessa. Det framhålles

*Om åtgärder för att
förhindra barnmiss-
handel m. m.*

också i socialstyrelsens Råd och anvisningar att dessa barn ofta kommer att "stå utanför barnavårdscentralernas verksamhet. Också i dessa fall rör det sig ofta om familjer i särskilt stort behov av den hjälp barnavårdscentralerna kan erbjuda. Det är alltså ytterst angeläget, att en barnavårdscentral utan dröjsmål får besked om, när ett barn flyttat in i distriktet." Det anges att detta kan ske genom rapportering via barnbidragsregistret eller länsstyrelsernas folkbokföring. Arbetsgruppen inom socialstyrelsen håller på att arbeta fram klara direktiv för hur denna fråga skall lösas, och den är alltså uppmärksammas i Råd och anvisningar.

Frågan om anonymitetsskyddet, som berörts av bl. a. herr Wikner, herr Werner i Malinö och fru Söder, är komplicerad och har många aspekter. Men som jag framhöll i mitt svar saknas det i dag inte lagliga möjligheter att genom sekretess skydda anmälare i barnavårdsärenden. Man har i sekretesslagen förutsatt sådana situationer som herr Börjesson i Falköping syftar på, och lagen innehåller en speciell bestämmelse just för att bereda skydd för personer som gjort anmälan till barnavårdsnämnd eller nykterhetsnämnd. En sådan anmälares namn kan hållas hemligt, om det finns grundad anledning att anta att den anmälde skall skada anmälaren på ett eller annat sätt.

Men detta problem kompliceras av att vi har att ta hänsyn till en för den svenska förvaltningsrätten grundläggande regel, nämligen att en part i princip skall ha rätt att ta del av och bemöta allt material som åberopats mot honom i ett ärende.

JO har i sin ämbetsberättelse från 1971 utförligt behandlat denna fråga. Han framhåller där bl. a. att om sekretesskyddet för anmälare och uppgiftslämnare inte fanns, så skulle många säkert dra sig för att lämna barnavårdsnämnd upplysningar samt att ett effektivt förverkligande av samhällets vård förutsätter att enskilda utan risk skall kunna lämna de upplysningar som behövs som underlag för beslut om omhändertagande.

JO framhåller vidare att det bäst överensstämmer med bestämmelserna i sekretesslagen att det inte överlämnas åt anmälaren att själv avgöra om han skall åtnjuta anonymitet eller inte. Barnavårdsnämnden bör enligt lagen ta detta på sitt ansvar för att en anmälare skall få det anonymitetsskydd som han är berättigad till.

Jag är liksom JO väl medveten om att barnavårdsnämnden här ställs inför mycket svåra bedömningsfrågor. För att bland annat undersöka om det är möjligt att genom ändrade lagbestämmelser ge barnavårdsnämnder och allmänhet bättre ledning i dessa svåra bedömningsfrågor har regeringen uppdragit åt offentlighets- och sekretesskommittén att överväga de problem, som sammanhänger med sekretesskydd för anmälare i barnavårdsärende.

Herr Romanus frågade hur detta uppdrag hade givits. Jag kan säga att uppdraget från Kungl. Maj:t om vissa åtgärder i anledning av betänkandet om barnmisshandel återfinns i skrivelsen till socialstyrelsen i december 1969. Där står att betänkandet överlämnas med remissyttranden till bl. a. denna offentlighets- och sekretesslagstiftningskommitté såvitt avser anmälares anonymitetsskydd.

På grund av de avvägnings- och gränsdragningsvårigheter som kan inträffa när det gäller sekretesskyddet får man räkna med att många

människor föredrar att göra en anonym anmälan. Om en sådan kommer in till barnavårdsnämnden, bör den vinna samma beaktande som om anmälaren framträtt med sitt namn. Nämnden skall i båda fallen överväga huruvida utredning kan anses vara påkallad och om så är fallet ofördröjligen verkställa denna.

När det gäller de förebyggande åtgärder som flera talare varit inne på vill jag utöver vad jag tidigare sagt nämna att man inom socialstyrelsen har påbörjat en undersökning som rör fall av barnmisshandel och annan skadlig behandling av barn. Detta undersökningsmaterial kommer att bearbetas i socialstyrelsen, varvid man bl. a. kommer att se efter om i dessa ärenden finns gemensamma faktorer, mot vilka åtgärder skulle kunna sättas in.

I brevet i december 1969 pekade Kungl. Maj:t vidare på att också mera långsiktiga motåtgärder borde företas. Sålunda förutsattes att socialstyrelsen, universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen skulle komma att vidta åtgärder för att läkare, sjuksköterskor, barnsköterskor och övrig sjukvårds- och socialvårdspersonal undervisas i frågor som berör såväl psykisk som fysisk barnmisshandel. Ungdomen skulle i samband med skolundervisningen eller på annat sätt förberedas för föräldraskap och ges kunskaper beträffande samspelet mellan barn och föräldrar. Det är en sådan föräldrautbildning som herr Romanus och fru Söder vill få till stånd. Jag tror inte att man i den föräldraskola, som så allmänt efterlyses men som ingen riktigt kan beskriva, kommer att kunna nå fram till de människor som bäst behöver denna kunskap. Men jag tror ändå att man med sådana här generella åtgärder kan åstadkomma en förbättring. Jag tycker att det är viktigt att påpeka att god kunskap om yttringar av barnmisshandel leder till att man uppmärksammar fler fall på ett tidigare stadium.

Fru Sundberg var inne på att det möjligen var en ökning av barnmisshandeln. Jag kan säga att i vissa delar av landet har man klara siffror som skulle tyda på en mera omfattande barnmisshandel där än i andra delar av landet. Tittar man närmare på siffrorna finner man dock att där finns enstaka pionjärer som tidigt har uppmärksammat barnmisshandel och yttringar av barnmisshandel och som har bedrivit ett intensivt skolningsarbete. På barnavårdscentralerna i dessa delar av landet fångar man därför på ett mera effektivt sätt upp dessa fall av misshandel.

Herr Romanus var inne på en lång rad frågor. Han talade om skärpning av anmälningskydd och en skärpt lagstiftning över huvud taget. Jag vill igen peka på brevet till socialstyrelsen, där det sägs att betänkandet överlämnas med remissyttranden dels till socialutredningen såvitt avser bestämmelserna i 93 § barnavårdslagen, i fråga om juristmedverkan i barnavårdsnämnderna samt frågan om i vilken utsträckning barnavårdsnämnd skall göra polisanmälan i fall av konstaterad eller misstänkt barnmisshandel, dels - som jag har nämnt - till offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén, såvitt avser anmälares anonymitetskydd, och dels till samlagskommittén för socialforskning, såvitt avser frågorna om eventuell forskning och metoderna härför.

När man arbetar med dessa frågor känner man att det är oerhört viktigt att så som fru Söder och fru Dahl varit inne på gå ett steg vidare,

Nr 51

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om åtgärder för att
förhindra barnmisshandel m. m.*

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om åtgärder för att
förhindra barnmiss-
handel, m. m.*

ett steg utöver de klara och bestämda krav som vi måste ställa på samhällets organ. Vi måste ju fråga oss vad det är som gör att människan, som i goda och välordnade förhållanden kärleksfullt skyddar och vårdar sina barn, om hon sätts under vidriga, pressande förhållanden, kan vända sitt normala beteende till likgiltighet och försummelse, ja, t. o. m. till ett brutalt våld och till dödande.

Detta övervåld finner många uttrycksformer. Det är det fysiskt misshandlade barnet som står i fokus i dag, men det har också nämnts här att det finns en annan form av misshandel som kan vara väl så vanlig och som det är väsentligt att vi drar fram. Det är den fruktansvärda misshandel som kan äga rum på det psykiska planet, genom att man visar en kall likgiltighet, genom de grymma ord som kan sägas och genom de alltför höga krav och förväntningar som kan ställas på människor.

Herr Wikner och herr Werner har också varit inne på detta om människor som lever under svåra påfrestningar. Det har visats att dessa människor, när de växer upp, kan förväntas bli mer aggressiva än andra människor. Följaktligen kan de förväntas bli mer aggressiva föräldrar och i sin tur fostra missanpassade barn. Mänsklig aggression sägs vara en följd av outhärdliga misslyckanden. Den kan ha sin grund i den fruktan som rinner upp ur känslan av osäkerhet i fråga om pengar, arbete, skola. Den kan bottna i isolering, främlingskap, i upptornade svårigheter som för den enskilda människan kan te sig oöverkomliga.

Samhället har ett stort ansvar. Men samhället, det är vi alla, och i vårt medborgerliga ansvar måste vi också lägga in en medmänsklig omsorg. Alla måste vi vara med och bryta ned tendenser till isolering och främlingskap och i stället få fram värme och omsorg från människa till människa. Och vi får aldrig dra oss undan vår del i omsorgen om våra medmänniskor. Det gäller inte minst vår del i omsorgen om barnen.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Låt mig få betyga att jag med ödmjukhet nalkas den problematik som vi nu diskuterar. Jag är medveten om, i lika hög grad som fru Dahl, fru Söder och inte minst statsrådet fru Odhnoff, att det här inte endast är fråga om att vi skall stifta strånga lagar, som innebär att medborgarna skall vara skyldiga att anmäla när de känner till att barnmisshandel förekommer. Nej, vi måste också – jag säger också – nalkas problemet ur en annan synvinkel och fråga oss: Vad har samhället gjort för dessa människor? Människor som på ett eller annat sätt avviker från det normala beteendemönstret.

När jag talar om samhället menar jag naturligtvis också vad vi som samhällsmedborgare gör, om vi känner vårt ansvar mot våra medmänniskor och inte bara vältrar över det på samhället och säger, att det är samhällets plikt och skyldighet att taga hand om dessa som på ett eller annat sätt råkat komma i svårigheter.

Jag vill försäkra fru Dahl att jag, i den mån jag har inflytande, gärna vill vara med om att ge ökade resurser till de socialvårdande myndigheterna – givetvis under den förutsättningen att de använder resurserna på bästa möjliga sätt. Men det räcker inte bara med att vidtaga förebyggande åtgärder – vilket är fullt riktigt att vi skall göra, med allt vad det innebär.

Vi måste också samtidigt se till att skydda våra små barn mot övergrepp. Märk väl att dessa övergrepp många gånger görs av sjuka människor – de som pinar och slår barn är inte annat än sjuka människor. Vi måste lära våra medmänniskor, och inte minst oss själva, att känna vårt personliga ansvar mot våra medmänniskor och inte minst barnen. Det skall innebära att vi naturligtvis skall ta obehaget av en anmälan om så erfordras. Men alla vill inte göra det! Många är tveksamma därför att de är rädda att de röjer sin anonymitet.

Jag är medveten om att det finns ett skydd redan nu, men det skyddet är inte bekant för den stora allmänheten och är ej heller tillräckligt. Enligt praxis säger man att såväl hos polis som hos barnavårdsnämnd kan anmälan om misshandel ske anonymt. Om anmälaren själv inställer sig och uppger sitt namn, behandlas hans anmälan. dock inte anonymt såvida han inte uttryckligen begär detta. Jag är övertygad om att många, många flera skulle anmäla misstänkt barnmisshandel om de visste att det fanns ett skydd för deras anonymitet.

Jag vill säga till statsrådet Odhnoff att jag personligen inte står främmande för att, om det visar sig att en föreskriven anmälningskyldighet inte är till fyllest, det borde finnas möjlighet att förena denna skyldighet med ett påföljdssystem av något slag för den som nonchalerar sin skyldighet på detta utomordentligt viktiga område.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att vid brott av olika slag föreligger ju redan denna skyldighet för allmänheten att stå både polis och myndigheter till tjänst. I många fall har det varit den uppmärksamma allmänhetens förtjänst att svåra brott klarats upp.

Barnmisshandel, herr talman, hör till de grövsta brott vuxna människor kan begå, varför det är ytterst angeläget att beivra dylika brott.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Jag tror att fru Dahl och jag är överens om att barnmisshandel förekommer i alla socialgrupper. Jag försökte framhålla det mycket bestämt, och jag tror att fru Dahl håller med mig om att social misär kan vara en utlösande faktor i de familjer där föräldrar för övrigt företer en normal attityd. Man behöver inte vara psykiskt skadad för att råka i aggression, men hos dessa människor av normal konstitution blir det så att efter en sådan aggressionshandling uppstår en hämning som är en viss garanti mot ett återupprepande.

Politiker skall kanske inte ägna sig alltför mycket åt medicinska spekulationer om orsakerna i de här sammanhangen. Vi kan bara föra fram vad som sagts av andra som vet mera. Uppenbarligen är det väl så att vi här har att göra med ett socialt arv. Många av de föräldrar som misshandlar sina barn har upplevt en liknande barndom själva. Denna oerhört tragiska kedja av upplevelser är svår att bryta. Tidvis har också hävdats att det gäller icke önskade barn, men dr Kerstin Höök har med sitt material klart bevisat att det inte finns något samband mellan de icke önskade barnen och misshandel, i varje fall ett mycket blygsamt sådant. Av detta drar jag slutsatsen att man tyvärr inte kan hoppas så mycket av föräldra- och äktenskapsskolor som jag annars vill rekommendera åt alla människor. Jag tror att det är nyttigt med sådana skolor, även om vi inte

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om åtgärder för att
förhindra barnmiss-
handel, m. m.*

skall vänta oss att ett föredrag, en diskussion eller information kan förta disponibiliteten för aggressionshandling som leder till barnmisshandel. Tyvärr kan man nog inte hoppas så mycket av detta, utan det skall nog andra vårdinstanser till.

Det var mycket tacknämligt att statsrådet Odhnoff klart och tydligt sade detta om anonymitetsskyddet. Om det kunde föras ut till en större allmänhet, skulle man få människor mer villiga att samspela med våra myndigheter på ett juste sätt.

Fru Odhnoff sade någonting till mig om underlåtenheten att fullgöra sin anmälningsplikt när det gällde representanter för våra myndigheter. Jag vet inte om jag var tveksam på den punkten, men det gav mig anledning tänka litet vidare. Det finns ju en anmälningsform av så att säga lägre dignitet än den som kan ge anledning till påföljd därest man icke iakttar den. Jag tänker på bättre kommunikation mellan myndigheter.

Vi har en instans till, som det inte har talats något om, och det är den förberedande mödravården, där ju sakkunnigt folk – barnmorskor och personal på BB – har möjlighet att iaktta en kvinna under en viss period som är väldigt betydelsefull i de här sammanhangen. Ingenting behöver ske som kan föranleda någon direkt anmälan, men man kan måhända ha anledning att föra vidare till barnavårdscentralen att det finns skäl till viss observans i en del fall. Det kunde också bidra till att undvika framtida misslyckanden.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Vid bedömningen av hela frågan om barnens ställning måste en viktig utgångspunkt vara, att vi skall utforma samhället så, att vi ger föräldrarna goda möjligheter att fylla sin uppgift att skapa en trygg miljö för barnen och att stimulera deras utveckling.

Vi bör också utforma samhället så att vi, som fru Söder uttryckte det, kan vara medmänniskor, dvs. undvika den isolering, som många i dag lever i. Det upplever jag som det största problemet för vår planering av nya samhällen, t. ex. i de växande storstadsförorterna. Det är en av de allra viktigaste uppgifter som politiker över huvud taget sysslar med. De flesta är väl också medvetna om att vi tyvärr famlar ganska mycket i mörkret när det gäller att utforma den miljö som underlättar för oss alla att vara medmänniskor, och som skapar förutsättningar för att undvika isolering.

Det förslag som jag framförde här, och som har framförts i riksdagen tidigare i år motionsvägen, om en föräldraskola har samma syfte: att göra föräldrarna rustade till denna oerhört svåra uppgift: att uppfostra barn.

Nu kan man naturligtvis invända, att man inte når dem som allra bäst behöver det -- det nämnde fru Odhnoff. Jag håller med om att i de allra svåraste fallen av barnmisshandel är det fråga om sådana personliga defekter, att föräldraskolan inte har någon större betydelse. Men vi får fördenskull inte glömma bort det mycket stora antalet fall av lindrigare psykisk och fysisk misshandel, där okunnighet och vanföreställningar spelar en större roll än rena personlighetsdefekter. Även om det finns vissa som behöver kunskaperna mest, så har väl alla föräldrar behov av dem. Alla föräldrar löper risken att utsätta sina barn för större eller mindre skador.

Ingen kan beskriva den här föräldraskolan, sade fru Odhnoff. Det är möjligt. Jag försökte att i någon mån tala om hur jag vill ha den: korta koncentrerade kurser -- med diskussioner av föräldrar i samma situation -- som återkommer allt eftersom barnen växer, när man upplever nya uppfostringsproblem.

Jag har inget behov av att polemisera mot fru Sundberg, när hon talar om att man redan på BB skall inpränta, att föräldrar inte får misshandla barn, och även en hel del andra baskunskaper. Det tycker jag visst man skall göra.

Det bör kanske påpekas att barnets far i regel är i behov av samma kunskande, men han ligger inte på BB. Därför får man se till att fäderna samtidigt får del av sådana kunskaper. Det tror jag är viktigt.

Men det behövs även senare. Den psykiska misshandeln i synnerhet fortsätter ju hur långt upp som helst i åldrarna. Därför tror jag inte att de här förslagen bör ses som några alternativ.

Fru Odhnoff framhöll att denna fråga finns omnämnd i skrivelsen till socialstyrelsen i december 1969. Det är möjligt. Men vad har hänt sedan dess? Här i riksdagen brukar vi få veta att skolöverstyrelsen följer frågan. Var ligger den egentligen? Vad görs för att i sinnevärlden få till stånd en föräldraskola?

Jag är medveten om att massmedia kan göra en stor insats -- radio, TV, studieförbunden m. fl. Men den här saken är så viktig och så grundläggande för barnen i det svenska samhället, att det behövs en verkligt bred aktion.

Det går inte att hänvisa till en skrivelse för ett och ett halvt år sedan. Jag frågar: vad görs, och när kommer det någonting? Det är frågor som man måste få svar på.

Herr talman! Av tidsskäl hoppar jag över de andra frågor som jag ställde. Jag har fått svar på en del och kan hoppas på en utveckling. På andra var beskeden något mindre konkreta. Men föräldraskolan är så viktig för de många barnen i samhället, att den vill jag i detta sammanhang lägga huvudvikten vid, och få ett besked om. Vad händer på den fronten?

Till slut skall jag bara be att få säga en sak till fru Dahl, som jag tror tyvärr är frånvarande nu. De flesta av oss uppfattade nog att hon försökte ge den här debatten en liten partipolitisk vinkling genom att säga, att nu gäller det att ni som talar mot barnmisshandel också sedan är med och stöttar upp och ger anslag åt de sociala myndigheterna -- ungefär som om det skulle vara någon tveksamhet på den punkten. Jag har kanske inte samma erfarenheter som fru Dahl. Detta är ju både en statlig och en kommunal fråga, och jag har inte upplevt några partipolitiska motsättningar när det gäller viljan att ge resurser till de kommunala organ som sköter sociala frågor. Om det här i riksdagen finns några partipolitiska motsättningar i de frågorna, så är det knappast de som fru Dahl föreställer sig.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Debatten har varit lång och det är bara ytterligare en kommentar som jag skulle vilja göra.

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om åtgärder för att
förhindra barnmiss-
handel, m. m.*

Det har här talats mycket om sekretesskydd och anonymitet – som om, ifall man skulle lösa det problemet, ”anmälningstätheten” skulle bli större och man skulle uppdaga många fall av den barnmisshandel som äger rum. Men det finns ett annat problem. Man kan ställa sig frågan: Är det alltid rädslan för att inte kunna vara anonym som hindrar en granne eller en annan person att göra en anmälan? Jag tror att det också är någonting annat som kan verka mycket skrämmande, nämligen att belasta en medmänniska med en så grov anklagelse som den om barnmisshandel utgör utan att vara säker på sin sak. Däremot vågar man helt självklart stå med sitt eget namn för en anmälan när den är gjord. Rädslan beror alltså i det fallet icke på att jag kan bli trakasserad i efterhand, utan gäller om jag som människa skall lägga fram en så grym anklagelse mot min granne som en anmälan om barnmisshandel innebär. Det är ett problem som man inte löser med anonymitetsskyddet.

Sedan finns det en annan sida, som vi inte har berört här. Jag tror att vi där kan använda herr Börjessons i Falköping ord om att det är bättre med en anmälan för mycket än med en anmälan för litet. Angiveriaspekten får vi bortse från.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Efter den här långa debatten är vi väl tämligen överens om att vi skall hjälpas åt för att komma till rätta med just de här förhållandena. Personligen har jag skaffat mig två läsvärda skrifter, nämligen dels utredningen på området, dels den bok som heter Åtgärder mot misshandel av barn och jag vill rekommendera dem först och främst till alla debattörerna men även till övriga. Det är väl riktigt som utredningen säger inledningsvis, att förhållandena i hemmen har varit tämligen okända. Men det är framför allt hemmen som har ett stort ansvar, och det är där vi måste sätta in åtgärder. I boken Åtgärder mot misshandel av barn tar man upp dessa saker mycket ingående, framför allt de förebyggande åtgärderna, barnavårdscentraler m. m.

Det finns nog mycket material, men det är kanske inte tillräckligt. Jag tror att det även skulle gå att få fram pengar till ytterligare åtgärder, om vi verkligen ville anstränga oss. Men till syvende og sidst är det vi föräldrar som måste göra något. Vi kan inte skylla på någon annan. Man måste gå till sig själv och fråga: Är du beredd att hjälpa till? Och då måste svaret bli entydigt ja.

Jag har suttit och tänkt på en annan sak. Vi får inte glömma att de som kommer ifrån främmande länder och bosätter sig här är uppväxta i helt andra miljöer och under andra metoder för att fostra barn. Skulle det inte vara rätt och riktigt, trots allt, att man tittade särskilt noga också på de föräldrarna? Det är lika synd om de främmande barn som kommer hit, ja kanske är det mera synd om dem än om de svenska barnen; vi vet ju att deras föräldrar nu har möjligheter att få den hjälp de behöver.

Vi kan väl lova oss efter den här debatten att vi verkligen skall göra vad vi kan för att även få fram de pengar som behövs på detta viktiga område.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Herr Wikner hade ett gott råd: gå till dig själv! När jag går till mig själv i detta fall får jag ytterligare ett bevis för behovet av en allmän föräldraskola.

Jag får sedan, eftersom fru Odhnoff inte har svarat på mina frågor på den punkten, antingen be henne lämna ett svar, eller konstatera att ett uteblivet svar tyvärr också är ett svar.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 51

Torsdagen den
25 mars 1971

*Ang. järnvägs-
sträckan Sala—
Skärsjö*

§ 18 Ang. järnvägssträckan Sala—Skärsjö

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Fågelsbos* (c) den 20 januari framställda interpellation, nr 26, och anförde:

Herr talman! Herr Fågelsbo har frågat mig om jag är beredd medverka till att rälsen på järnvägssträckan Sala -Skärsjö inte rivs upp.

Den allmänna trafiken vid de båda platserna Skärsjö och Tärnsjö på järnvägslinjen Sala-Gävle lades ned den 1 januari 1964. Regeringen gav i mars 1969 SJ tillstånd att riva större delen av spåranläggningen på denna linje. SJ beslöt i januari 1970 att spåret skulle rivas utom på en kortare sträcka där det behövs tills vidare för SJ:s egna transporter. Den provisoriska vagnslasttrafik, som SJ upprätthållit vid Skärsjö och Tärnsjö sedan den allmänna trafiken lades ned, upphörde den 1 december 1970. Enligt vad jag inhämtat har arbetet med rälsupptagning påbörjats.

Det är givetvis en fråga för SJ att avgöra vid vilken tidpunkt man önskar utnyttja ett tillstånd till spårupprivning. SJ har vid sina bedömningar i det aktuella fallet funnit att vagnslasttransporterna till den övervägande delen kan ordnas på ett för både trafikanter och SJ billigare sätt genom lastning och lossning på stationer vid närbelägna trafikstarka järnvägslinjer.

Herr FÅGELSBO (c):

Herr talman! Jag ber att till kommunikationsministern Norling få framföra ett tack för det svar jag har fått på min interpellation.

När den allmänna trafiken på berörd järnvägssträcka lades ned 1964, gavs det löftet till vagnslasttrafikanterna att om antalet vagnar var minst fem skulle man hämta dessa med s. k. lokomotor från Sala. Det har också skett t. o. m. november månad förra året. Antalet vagnar har varit mellan 200 och 300 per år. Nu sägs i svaret att en kortare sträcka skall bli kvar tills vidare för SJ:s egna transporter. Jag förstår att det är sträckan mellan Sala och Råsboda, eftersom SJ vid Råsboda har ett eget grustag. Men från denna plats till Skärsjö är det bara 8 kilometer, och det är således den bansträckan det gäller att bevara för att betjäna vagnslasttrafikanter, industriföretag och andra.

Det sägs i svaret att rälsupptagningen börjat — kommunikationsministern hade fått den uppgiften. Jag har faktiskt i dag kontrollerat detta, och det stämmer inte i verkligheten.

Torsdagen den
25 mars 1971

Ang. järnvägs-
sträckan Sala-
Skärsjö

Slutligen sägs i svaret att vagnslasttransporterna till övervägande delen kan ordnas på ett för både trafikanter och SJ billigare sätt. Om det blir billigare för SJ kan jag inte bedöma. Att det blir dyrare för trafikanterna är jag i alla fall övertygad om.

Jag hemställer att genom kommunikationsministerns försorg detta ärende omprövas. Denna del av Västmanlands län är en avfolkningsbygd, som behöver en injektion i lokaliseringshänseende. Och försvinner nu järnvägen helt, åstadkommer man det motsatta.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Jag tycker mig ha åtminstone två skäl för att delta i den här interpellationsdebatten. Det ena är att den järnvägssträcka som nu diskuteras till större delen löper genom min hemkommun, och jag har därför på mycket nära håll kunnat följa de förändringar som har blivit följden av nedläggningen av trafiken på järnvägen Sala-Gävle. Det andra skälet är att den här järnvägsnedläggningen, precis som de flesta andra, har inneburit att kostnader som SJ har sluppit ifrån helt eller delvis övervältrats på andra samhällsorgan, utan att man gjort allvarliga försök att räkna ut vad slutresultatet ur ekonomisk och social synpunkt blivit för samhället i dess helhet.

Persontrafiken ersattes den 1 januari 1964 med busstrafik, vilken i stort sett kan accepteras som en fullgod ersättning. När det gäller finansieringen av eventuella underskott finns emellertid en principiell skillnad som är ganska viktig ur kommunal synpunkt. Om trafiken på busslinjerna inte bär sig, gör SJ framställningar om subventioner från ländsting och närkommuner. Underskottet på järnvägstrafiken däremot täcks med statsmedel. Det är sålunda fråga om att vältra över en del av kostnaderna från staten till kommunerna.

Parallellt med denna järnvägssträcka går en länsväg som i varje fall beträffande fordonstyngden hör till de mycket hårt trafikerade och som trots de förbättringar som ägt rum under de två senaste åren inte kan sägas ha en standard som svarat mot trafikintensiteten. Den ständigt tätande trafiken på våra vägar är ett skäl att vi tänker oss för mycket noga, innan vi spolierar en transportkapacitet som är särskilt lämpad för tunga transporter, exempelvis grus och virke, och för över denna tunga trafik till redan mycket hårt belastade vägar. Det är även här fråga om en kostnadsöverföring, men denna gång från ett statligt företag, SJ, till ett annat statligt organ, vägverket.

Herr kommunikationsministern säger i sitt interpellationssvar att SJ funnit att landsvägstransporterna till övervägande delen kan ordnas på ett för både trafikanter och SJ billigare sätt genom lastning och lossning på stationerna vid närbelägna trafikstarka järnvägslinjer. Herr Fågelsbo var även inne på denna passus i kommunikationsministerns svar. Att en upprivning av spåret ur SJ:s synpunkt är fördelaktig kan säkerligen inte bestridas, men hur det ur trafikanternas synpunkt skall kunna bli billigare att per bil först transportera det tunga godset tre eller fyra mil till Heby eller Sala och sedan lasta det på järnväg där är ganska gåtfullt. Jag tycker att det är rimligt att herr kommunikationsministern ger en förklaring på

detta.

Särskilt anstötligt tycker jag det är att SJ låter spåret vara kvar på en sträcka av 20–25 km för trafik från sin egen grusgröp, medan ingen hänsyn tas till företag som ligger en halvmil eller drygt det längre norrut.

I en skrivelse från Nora och Östervåla kommuner som numera ingår i Heby kommun påpekas bl. a. en kostnadsökning för virkestransporter på omkring 3 kronor per kubikmeter. En sådan kostnadsökning kan uppenbarligen äventyra den fortsatta driften.

Därmed är vi framme vid en tredje form av kostnadsöverföring. SJ minskar sina förluster men riskerar genom sina åtgärder att vältra över kostnader på de samhällsorgan som har att svara för de arbetsmarknads-politiska åtgärderna. Att räkna fram storleken av dessa sistnämnda kostnader är självfallet ganska svårt, men att de blir mycket stora i de fall där företagsnedläggelser blir oundvikliga torde stå ganska klart.

Jag har, herr talman, med detta anförande velat belysa hur viktigt det är att frågor om nedläggning av järnvägar inte bedöms enbart ur SJ:s företagsekonomiska synpunkt. Sidoaspekterna i form av kostnadsökningar för andra samhällsorgan måste rimligtvis tas med i bedömningen och vägas mot de vinster som SJ kan tänkas göra genom nedläggningarna.

Vi måste enligt min mening genom något slags totalkalkyl försöka räkna ut vad resultatet av en trafikomläggning blir för samhället i dess helhet.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! För att inga som helst missförstånd skall uppstå bör vi från början ha klart för oss att det här gäller ett ärende som i princip redan är avgjort i fråga om själva järnvägen. Man må kunna instämma i herr Enlunds påpekande att man skall vara mycket seriös vid handläggningen av ärenden rörande nedläggningar. I detta fall gav regeringen i mars 1969 SJ tillstånd att riva spårläggningen på större delen av denna linje mot bakgrunden av att järnvägsdriften nedlagts. Vi behöver alltså inte ha några delade meningar om vad som bör ske i förberedande syfte när frågan uppkommer att lägga ner en järnvägslinje, men här är vi alltså redan i det stadiet att regeringen för två år sedan gav SJ detta tillstånd.

Herr Fågelsbo säger att han har uppgifter som skulle strida mot det som jag nämnde om att spårupprivningen redan hade börjat. De upplysningar jag bygger på går ut på att man har börjat i norr uppe vid Mackmyra och är på väg ner mot Främlingshem. Jag tror att det är en riktig uppgift.

Sedan kan man naturligtvis något utveckla den sista meningen i mitt svar om förutsättningarna för fortsatt trafik till Skärsjö, som herr Fågelsbo talade om. De växlingsavgifter som SJ i avvaktan på spårupprivning tagit ut av trafikanterna har bara täckt merkostnaderna för själva växlingsarbetet på Skärsjöbanan, och knappt det. Om spåret däremot skulle trafikeras på längre sikt måste av naturliga skäl trafikanterna svara även för kostnaderna för bl. a. banunderhåll på den sträckan där spåret bibehålles enbart för dessa trafikanters räkning. Växlingsavgifterna på spåret till Skärsjö skulle, såvitt man kan bedöma, under sådana förhållanden behöva höjas väsentligt – kanske till minst det dubbla.

Som jag framhållit i mitt svar blir transportkostnaderna för trafikanterna lägre om de använder närbelägna stationer – t. ex. vid Sala, Heby eller Tierp – än om de får behålla denna del av spåret mellan Sala och Skärsjö och skall betala vad det kostar.

Frågan om olönsamma busslinjer som uppstår i de fall då man ersätter järnvägstrafik med busstrafik är, herr Enlund, en annan fråga. Den är viktig i och för sig men den hör inte hemma i dagens debatt. Jag vill bara notera att den frågan är föremål för utredning inom den s. k. bussbidragsutredningen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 19 Om åtgärder mot buller

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Israelssons* (vpk) den 4 februari framställda interpellation, nr 38, till herr jordbruksministern, och anförde:

Herr talman! Herr Israelsson har frågat chefen för jordbruksdepartementet om han är beredd att ge den sittande trafikbullerutredningen sådana tilläggsdirektiv att den kan överväga inte bara trafikbuller utan också allt övrigt buller i människans yttre miljö och föreslå konkreta normer för såväl emission som immission. Utredningen bör också enligt herr Israelsson överväga om dessa normer kan göras rättsligt bindande. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Trafikbullerutredningen har enligt sina direktiv i uppgift att utarbeta förslag till normer för buller från civila och militära luftfartyg samt från motordrivna vägfordon och fritidsbåtar. Den uppgift som lagts på utredningen är mycket komplicerad och omfattande. Samtidigt är det angeläget att snarast få fram normer för trafikbuller. Den snabba utvecklingen på trafikområdet har ju medfört att trafikbullret blivit ett allt större problem. Jag anser därför att utredningen bör koncentrera sig på trafikbullerproblemen så att vi så snart som möjligt kan få normer på detta område.

Trafiken är utan tvivel den största och mest komplicerade bullerkällan som berör människans yttre miljö. De andra bullerkällor som herr Israelsson tar upp – anläggningsarbeten och industrier – utgör emellertid också problem som det är angeläget att komma till rätta med. Buller från industrier och andra anläggningar eller buller som uppstår vid anläggningsarbeten kan prövas enligt miljöskyddslagen. Lagen förutsätter att normer utarbetas inom miljövärdens olika områden, bl. a. inom bullerområdet. Detta arbete utförs av naturvårdsverket som också har en samordnande funktion. Resurser har ställts till verkets förfogande för dessa uppgifter.

Det anförda innebär att jag för närvarande inte är beredd att föreslå att trafikbullerutredningen ges några tilläggsdirektiv.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill först framföra mitt tack till kommunikations-

ministern för svaret på min interpellation. Jag kan – med avvikelse från vad som eljest oftast brukar vara fallet här i kammaren – i allt väsentligt förklara mig vara nöjd med det svar jag fått.

Statsrådet säger att trafikbullerutredningen bör få koncentrera sig på trafikbullerproblem och så snart som möjligt ta fram normer på detta område. Det har jag full förståelse för, då ju trafikbuller är den svåraste och mest allomfattande störningskällan, vad gäller buller i vår yttre miljö. Jag vidhåller dock mitt yrkande i interpellationen, att de normer som skall framtagas måste omfatta alla bullerstörningar.

Statsrådet säger att han för närvarande ej är beredd att ge trafikbullerutredningen några tilläggsdirektiv, som skulle tillgodose yrkandet i min interpellation. Då det emellertid – i statsrådets svar – medges, att det yrkande jag gjort är berättigat och att det kan tillgodoses i annan ordning än den av mig föreslagna, av naturvårdsverket med stöd i miljöskyddslagen, och det samtidigt meddelas att för ändamålet erforderliga resurser ställts till förfogande, kan jag väl anse att mina önskemål kommer att bli tillgodosedda.

Jag vill emellertid, herr talman, oaktat att jag väsentligen finner statsrådets svar nöjaktigt, ställa några följdfrågor.

Människorna i dagens tekniskt utvecklade samhälle utsättes för ett flertal besvärande störningar från den dem omgivande miljön. En av dessa stressfrankallande faktorer är buller. Det är därför – som statsrådet också framhåller i sitt svar – betydelsefullt att vi utan tidsutdräkt söker bringa alla bullerstörningar under kontroll.

Kan kommunikationsministern upplysa om när trafikbullerutredningen kan tänkas vara färdig med sina uppgifter, eller någon väsentlig del av de uppgifter som förelagts den?

I direktiven sägs att utredningen skall överväga i vad mån föreslagna normer skall bli rättsligt bindande. Kan vi emotse klara och rättsligt bindande normer för trafikbuller?

Några av oss kanske såg det TV-program, om bullerstörningar från näraliggande trafik, som visades nyligen. Där ifrågasattes om inte hälsovårdsnämnderna, efter gjorda mätningar som visade för höga bullernivåer, skulle kunna döma ut vissa bostäder som obeboeliga till följd därav.

Det måste väl också ur planeringssynpunkt vara angeläget att klara och bindande normer för buller snarast tas fram dels för utläggning av trafikleder i förhållande till bebyggelse, dels för förläggande av flygplatser.

Är det, herr kommunikationsminister, helt klart att överljudsflygplan kommer att bli förbjudna inom svenskt luftrum? Problematiken kring luftfartyg med överljudshastighet har ju för övrigt fått ny aktualitet genom att USA nu stoppat sitt SST-projekt.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Bara ett kort svar på de direkta frågor som herr Israelsson ställde till mig.

Jag kan inte i dag svara på när trafikbullerutredningen blir färdig men kan försäkra att den arbetar mycket intensivt, eftersom – som jag sade i

Torsdagen den
25 mars 1971

*Om åtgärder mot
buller*

mitt svar — det är en mycket angelägen fråga, där det gäller att få svaren så snart som möjligt.

Som svar på den andra frågan av herr Israelsson kan jag säga att det är klart att vi är ute efter bindande normer, så långt möjligt även rättsligt bindande för att vi, när detta arbete är klart, skall kunna ha allmängiltiga normer att rätta oss efter.

På den tredje frågan, beträffande överljudsplänen och Sverige, kan inget annat besked lämnas än det uttalande som jag gjorde i anslutning till en diskussion vid Nordiska rådets senaste session i Köpenhamn. Jag konstaterade att såvitt vi i dag kan se, med de uppgifter som nu finns tillgängliga för oss, torde ett förbud mot överljudsplan över vårt land vara troligt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 20 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner
nr 69 och 70 till finansutskottet samt
nr 74 till jordbruksutskottet.

§ 21 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 1235 till skatteutskottet,
nr 1236 till inrikesutskottet och
nr 1237 till försvarsutskottet.

§ 22 Föredrogs, men bordlades åter skatteutskottets betänkande nr 16 och civilutskottets betänkande nr 10.

§ 23 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 90 och 91.

§ 24 Herr tredje vice talmannen meddelade att civilutskottets betänkande nr 10 uppläses närmast före skatteutskottets betänkande nr 16 på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 25 Interpellation nr 92 om bättre förutsättningar för meddelanden per kommunikationsradio i trafiksäkerhetsfrämjande syfte

Ordet lämnades på begäran till

Herr GERNANDT (c), som yttrade:

Herr talman! I syfte att nedbringa trafikolycksfallen och deras verkningar bör alla samhällets och enskildas härför lämpliga resurser tillvaratagas.

Ett av medlen att förbättra alarmeringsmöjligheterna i anslutning till olycksfalls- eller varningssituationer på vägarna, är av företag eller enskilda personer ägda kommunikationsradiostationer för trafik på medborgarbandet (= privatradio på frekvensen ca 27 MHz).

För närvarande finns ca 30 000 tillstånd utfärdade huvudsakligen till bil- och båtaktiva personer — och antalet tillståndssökande ökar snabbt, främst genom radiostationernas användning för sjösäkerheten. Många tillståndshavare utnyttjar dock för närvarande ej sina tillstånd i

någon större omfattning i avvaktan på mera meningsfull användning.

För sjö- och fjällräddning används kanal 11A och för allmän trafik kanal 16. Det får anses vara angeläget att snarast genomföra liknande kommunikationsmöjligheter för vägtrafiken. Avsikten därmed är ju att snabbt kunna biträda med tillkallande av polis, ambulans etc. i anslutning till trafikolyckor eller alarmering vid trafikhotande situationer. De som nu innehar mobila radiostationer har full förståelse för de möjligheter som denna kommunikationsform medger.

Med tanke på elektronikens snabba utveckling torde det framdeles bli mycket vanligt med radiokommunikation från småbåtar och bilar. Tills vidare är dock, av tekniska och kostnadsmissiga skäl, abonnemang på televerkets mobiltelefoner möjligt endast för ett ringa antal personer, medan privatradiostationer för telefoni på medborgarbandet är mindre kostnadskrävande.

Som fasta basstationer för vägtrafik-kommunikation förväntas att ett antal privatradiostationer, frivilligt och av personligt intresse, skall kunna nås med anrop. Redan i dagens läge - utan någon legaliserad vägtrafikkanal - har många goda hjälpinsatser gjorts på respektive privatradio-kanaler.

Räckvidden mellan mobil- och basstation är vanligen 1 - 2 mil. Det är inte osannolikt att ett antal bilvårdsstationer, bärgningsföretag, bilverkstäder, lantbrukare m. fl. kan komma att upprätta basstationer dels för den egna verksamheten, dels också av intresse för vägtrafik-säkerheten.

Den enda nackdelen med nämnda kommunikationssystem synes vara att de aktuella trafikkanalerna (eller-kanalen) kan komma att användas för radiotrafik som inte är av nöd- eller trafiksäkerhetskaraktär. Detta bör dock kunna undvikas genom lämplig utformning av bestämmelserna från televerket. Relativt stränga bestämmelser finns ju redan för sjö- och fjällräddningskanalerna. Eventuellt kan samma kanal användas även för vägtrafiken för att passning på endast *en* kanal skall erfordras.

Det bör beaktas att ett frisläppande av en speciell vägtrafikkanal inom medborgarbandet inte medför några kostnader för stat eller kommuner. Snarare kan en kostnadsbesparing på flera samhällsområden förväntas.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens medgivande att till herr kommunikationsministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att medverka till erforderlig utredning i syfte att lämplig kanal (eller kanaler) inom medborgarbandet snarast får disponeras för trafiksäkerhetsmeddelanden med fasta och mobila privatradiostationer?

Denna anhållan bordlades.

§ 26 Interpellation nr 93 ang. åtgärder för att komma till rätta med narkotikaproblemet

Ordet lämnades på begäran till

Fru KRISTENSSON (m), som yttrade:

Herr talman! Narkotikafrågan är kanske det mest alarmerande problemet i vårt land. Fortfarande saknas verkliga krafttag för att komma till rätta med ett problem, som blir alltmer upprörande. Man löser inga problem av detta slag genom att avvakta stora utredningar, genom att författa mer eller mindre välformulerade broschyrer och framför allt inte genom en alltför överslätande attityd. Det är svårt att mäta skadeverkningsarna av den fria förskrivningen av narkotika. Man kan endast våga påståendet att dessa är omfattande. Den slappa attityden gentemot narkotikaproblemet framkommer också i den av socialstyrelsen utgivna medicinalförfattningen 67/1970, som innebär att personer omhändertagna för slutna psykiatrisk vård själva får disponera över sina ekonomiska tillgångar.

Inför trycket från en alltmer upprörd opinion sammanträdde regeringen vid årsskiftet 1968-1969 och sammanfattade sin ståndpunkt i ett tiopunktsprogram. Detta innehöll egentligen inget nytt eller i varje fall inte något som inte redan tidigare framställt som självklart. Rikspolisstyrelsen hade då redan aviserat sin kampanj som sattes in i början av år 1969.

Genom dessa extra polisiära insatser lyckades polisen uppsåra många grova narkotikalangare och även hejda brottsutvecklingen över huvud taget. Dessa omfattande polisinsatser kunde självfallet inte bestå under någon längre tid, och nu är endast att konstatera att brottskurvan ånyo är i snabbt stigande. Det är således påtagligt vilket samband som finns mellan narkotikamissbruk och brottslighet.

I statsverkspropositionen, bilaga 7, socialdepartementet, anföres att "kampen mot narkotikamissbruket måste föras oavlättligt och på många olika fronter". Jag delar den uppfattningen men efterlyser effektiva åtgärder. Enligt narkomanvårdskommitténs betänkande beräknas antalet gravt skadade narkotikamissbrukare till 10 000. Siffran har säkerligen stigit avsevärt sedan kommittén avgav sitt betänkande år 1969. Från auktoritativt håll har också uttalats att bestämda tecken tyder på en ökad användning av LSD och liknande preparat med rent förödande verkningar. Så länge dessa narkotikaskadade människor saknar adekvat vård och får vistas fritt i samhället kommer brottsligheten att fortsätta att stiga men vad värre är, de kommer själva att gå under och kommer att dra in ytterligare kategorier människor i narkotikamissbruk. Ett effektivt omhändertagande för vård är därför A och O.

Vårdresurserna för narkotikamissbrukare är helt otillräckliga. Inga sjukvårdsinrättningar syns kunna ta hand om det svåra psykopatklientelet. Enligt narkomanvårdskommittén uppger läkare att man har ytterst få exempel på patienter som kommit ur problemet efter sjukhusvård. Klientelet har i genomsnitt recidiverat fem gånger på ett år. En överläkare har betecknat påföljden överlämnande till öppen psykiatrisk vård som

”därhus i frivård”. Som jag ser det är det inte humant att låta personer som blivit narkotikamissbrukare få fortsätta med missbruket i frihet. De saknar sjukdomsinsikt och kan alltså inte påräknas ge sitt medgivande till omhändertagande för behandling. De kommer att ägna sig åt fortsatt missbruk och blir förstörda för all framtid och utgör därjämte en allvarlig smittokälla för omgivningen.

Vid en uppvaktning som föräldraföreningen mot narkotika gjorde hos statsminister Palme i november 1970 överlämnades en skrivelse i vilken bl. a. anföres följande: ”Det talas om att man inte kan genomföra tvångsvård för narkomaner – då inkräktar man på den personliga integriteten. Men alla vi föräldrar och syskon, var finns vår frihet? Vi har inga valmöjligheter, vi sitter i vår tvångströja.”

”Vi kan inte som andra människor ta semester, ty reser vi bort, är våra hem på kort tid förvandlade till knarkarkvartar, läser vi med polisläs, vandrar våra barn runt i andra kvartar. Säg oss hur vi under sådana omständigheter ska finna någon ro.”

Fortfarande väntar dessa föräldrar på samhällets åtgärder. Det hjälper inte att säga att sjukvårdshuvudmännen har ansvaret för vården. När detta problem blir sjukvårdshuvudmännen övermäktigt måste staten ingripa. Det första är att möjlighet måste ges att bryta ett missbruk mot vederbörandes vilja, även bland dem som är myndiga. Enligt min mening bör nykterhetsvårdslagen omformas och moderniseras. Nykterhetsnämnden bör kunna avgöra också ingripanden gentemot narkotikamissbrukare. Särskild uppmärksamhet bör ägnas behandlingen av drogmissbrukare på fängvårdsanstalter och allmänna häkten. Situationen inom kriminalvårdens område är ohållbar.

Aberopande det anförda hemställes om kammarens tillstånd att till herr socialministern få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet ge kammaren en redogörelse för vilka effektiva och snara åtgärder som nu övervägs för att komma till rätta med narkotika-problemet?

Denna anhållan bordlades.

§ 27 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från den 31/3 2/4 på grund av resa utomlands för Svenska Missionsförbundets räkning.

Stockholm den 25 mars 1971

Jan-Erik Wikström

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 28 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 46 angående anslag för budgetåret 1971/72 till kostnaderna för premiering av visst frivilligt sparande

Nr 51

Torsdagen den
25 mars 1971

Nr 56 angående förbättrad samhällsinformation

Nr 71 med förslag till lag om ändring i likviditets- och kassakvotlagen (1962:256), m. m.

Nr 75 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1970/71

Nr 79 angående samordning av transportforskningen, m. m.

§ 29 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1238 av herr *Sjöholm*

Nr 1239 av herr *Åsting*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 28 med förslag till förordning om annonskatt

Nr 1240 av herr *Nilsson* i Agnäs

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 39 med förslag till lag om försöksverksamhet i fråga om ordningen för vissa kyrkliga förrättningar

Nr 1241 av fru *Nilsson* i Sunne *m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48 med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan (1959:612)

§ 30 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 162 Herr *Hovhammar* (m) till herr kommunikationsministern angående uttrykningsfordons signallyktor:

Är herr statsrådet beredd att med hänsyn till vunna erfarenheter ompröva beslutet att uttrykningsfordon skall föra lykta med blått och inte med rött sken?

Nr 163 Herr *Hallgren* (vpk) till herr socialministern angående förbud mot användande av vissa utländska arbetsmaskiner i svenska hamnar:

Är statsrådet beredd att ta initiativ till förbud mot användandet av arbetsmaskiner, exempelvis truckar, som medföres utländska fartyg som anlöper svenska hamnar och som hittills tillåtits användas vid lossning och lastningsarbete?

Nr 164 Herr *Karlsson* i Malung (s) till herr civilministern angående ledighet för kommunala förtroendeuppdrag:

Har statsrådet uppmärksammat att löntagare i vissa fall av sina arbetsgivare nekats ledighet för att fullgöra kommunala förtroendemannauppdrag och vilka åtgärder är möjliga att vidta för att trygga den anställdes rätt i detta avseende?

Nr 165 Herr *Ångström* (fp) till herr finansministern om lokalisering av statlig verksamhet till Skellefteå:

Anser statsrådet att statens satsning på ett industriellt utvecklingscentrum i Skellefteå bör kompletteras med utlokalisering av statlig

verksamhet och då främst med sikte på att häva den brist på ca 2 000 kvinnliga arbetsplatser som finns i området?

Nr 51

Torsdagen den
25 mars 1971

Nr 166 Herr *Ångström* (fp) till herr utbildningsministern om bättre möjligheter att ta del av program som sänds i TV 2:

Avser statsrådet att vidtaga åtgärder för att ge möjligheter åt TV-tittarna i stora delar av vårt land, som fortfarande saknar TV 2, att ta del av program av stort publikt intresse, som nu endast sänds över denna kanal?

§ 31 Kammaren åtskildes kl. 18.14.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert